

FÖRSVARSHÖGSKOLAN

<i>Författare</i> Björn Blomberg	<i>Förband</i> K3	<i>Kurs</i> ChP 00-02
<i>FHS handledare</i> Mag. art. Inge Tjöstheim, Övlt Tommy Jeppson		
<i>Uppdragsgivare</i> FHS, Institutionen för Strategiska Studier	<i>Beteckning</i> 19 100: 2040	<i>Kontaktman</i>

USA versus al-Qaida

-

Linjärt tänkande mot asymmetriska metoder - en studie kring den amerikanska problematiken i kampen mot terrorismen.

Sammandrag:

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka på vilket sätt attacker utförda av al-Qaida kan hänföras till begreppet asymmetri och på vilket sätt man kan tolka den amerikanska administrationens respons på dessa som uttryck för ett linjärt tänkande. Vidare vill jag undersöka vilka svårigheter som kan uppstå i relationen mellan en linjär omvärldsuppfattning och asymmetriska metoder. För att uppfylla syftet med uppsatsen kommer tre av al-Qaidas attacker att studeras. Dessa är: attacken mot de amerikanska ambassaderna i Afrika, 1998, attacken mot USS *Cole*, 2000 och attacken 11 september, 2001. Rapporterna från den amerikanska administrationen efter respektive attack kommer att utgöra grunden i mitt empiriska material. Teorianknytningen grundar sig i Linda Beckermans teori om *the non-linear dynamics of war* samt Steven Metz och Douglas Johnsons definitioner på asymmetri. En av uppsatsens slutsatser avseende USA och dess krig mot al-Qaida är att USA bör utveckla sin anpassningsförmåga, och för att göra detta måste deras omvärldsuppfattning och förståelsehorisont vidgas. Detta skulle sammanlagt medföra en större beredskap för oväntade händelseutvecklingar samt medföra en ökad möjlighet att ta rätta beslut, både på lång och kort sikt.

Nyckelord: Terrorism, al-Qaida, Usama bin Ladin, asymmetrisk, symmetrisk, linjär, icke-linjär, 11 September, USS *Cole*, Amerikanska ambassader.

Bilaga 1: Abstract

1 INLEDNING.....	2
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	3
1.2 SYFTE	4
1.3 FRÅGESTÄLLNING	4
1.4 AVGRÄNSNINGAR.....	5
1.5 METOD.....	5
1.6 KOMMENTARER TILL VALT MATERIAL.....	7
2. TEORI.....	8
2.1 SYMMETRI/ASYMMETRI TEORI	8
2.1.1 Inledning och bakgrund.....	8
2.1.2 Asymmetriska dimensioner	11
2.1.3 Asymmetriska former.....	12
2.1.4 Sammanfattning asymmetrisk teori.....	13
2.2 LINJÄR/ICKE-LINJÄR TEORI.....	14
2.2.1 Linjära system.....	14
2.2.2 Icke-linjära system.....	15
2.2.3 Boyd's OODA-Loop.....	18
2.2.4 Anpassningslandskapet.....	21
2.2.5 Sammanfattning icke-linjär teori	23
3. EMPIRISK UNDERSÖKNING/ FALLSTUDIER.....	25
3.1 AL - QAIDA.....	25
3.1.1 Bakgrund	25
3.1.2 Organisation.....	26
3.1.3 Mål.....	27
3.1.4 Medel och metoder.....	29
3.2 AMERIKANSKA AMBASSADERNA I KENYA OCH TANZANIA, 1998	30
3.2.1 Attacken ur ett amerikanskt perspektiv	32
3.3 USS COLE, ADEN, JEMEN 2000	34
3.3.1 Attacken ur ett amerikanskt perspektiv	35
3.4 WORLD TRADE CENTER, PENTAGON, USA 2001.....	36
3.4.1 Attacken ur ett amerikanskt perspektiv	37
4. EMPIRISK UNDERSÖKNING/ ANALYS AV FALLSTUDIER I ETT TEORETISKT PERSPEKTIV	39
4.1 INLEDNING	39
4.2 PÅ VILKET SÄTT KAN ATTACKERNA BETRAKTAS SOM ASYMMETRISK KRIGFÖRING?.....	40
4.2.1 Asymmetriska former	40
4.3 PÅ VILKET SÄTT KAN MAN TOLKA AMERIKANSKA MYNDIGHETERS UTVÄRDERINGAR OCH RESPONS TILL ATTACKERNA SOM ETT UTSLAG AV EN LINJÄR OMVÄRLDSUPPFATTNING?.....	42
4.3.1 Anpassningslandskapet.....	42
4.3.2 Boyd's OODA-Loop.....	45
4.4 VILKA SVÄRIGHETER ÅTERFINNS I FÖRHÅLLET MELLAN EN AMERIKANSK SYMMETRISK/LINJÄRT FÖRHÅLLNINGSSÄTT OCH AL-QAIDAS ASYMMETRISKA METODER?.....	46
5. SAMMANFATTANDE SLUTSATSER.....	51
6. SAMMANFATTNING	53
7. AVSLUTANDE DISKUSSION	55
8. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	58
8.1 BEARBETNINGAR.....	58
8.2 PRIMÄRKÄLLOR.....	59
8.3 INTERNETKÄLLOR	60

”The confrontation that we are calling for with the apostate regimes does not know Socratic debates ..., Platonic ideals ..., nor Aristotelian diplomacy. But it knows the dialogue of bullets, the ideals of assassination, bombing, and destruction, and the diplomacy of the cannon and the machine-gun.”

(Utdrag ur manual för al-Qaida)¹

1 Inledning

Jag hade precis kommit hem från skolan när mobiltelefonen ringde, det var Stefan. – ”Slå på CNN, de håller på att köra flygplan in i World Trade Center”! Jag slog omedelbart på teven och såg live de två brinnande tornen mitt på Manhattan i New York, det var bara någon minut innan som det andra planet hade slagit in i det södra tornet. Jag satte mig ned i soffan och stirrade, chockad över det oerhörda jag i realtid bevittnade på andra sidan Atlanten. När så det norra tornet kort därefter rasade tog det flera sekunder innan jag förstod vad som egentligen hände. Jag och min sambo satte oss ner i soffan och tittade på det oerhörda som utspelades framför våra ögon. Plötsligt rasade det ena tornet, -”Jamen, tornet rasar ju för f-n”, sa jag. ”Va, rasar det på riktigt” frågade min sambo. Min sambos uttalande beskrev ganska väl essensen i det vi upplevde; att det som skedde inte var på riktigt, att det på något sätt var som på film. Efter några minuter pulvriserades även det andra tornet inför våra ögon. Rappor- ter om att det en normal arbetsdag kan befinna sig upp till 50000 människor i World Trade Center gjorde att man inledningsvis hade utomordentligt svårt att föreställa sig omfattningen av attacken. Inslag från New York varvades med bilder från Pentagon och Kentucky, där ytterligare ett plan hade kraschat, och som det senare skulle visa sig med all sannolikhet hade med attacken att göra. Efter ett tag började omfattningen av attackerna så smått att klarna; tusentals döda i World Trade Center, 188 döda i Pentagon, President Bush talar om kors- tåg och krig, kondoleanser från i stort sett alla länder i världen, NATO prokla-

¹ Manualen hittades i Manchester, England, under en genomsökning av en al-Qaida medlems hus. Manualen översattes och introducerades under rättegången mot al-Qaida medlemmar för bombattentaten mot de amerikanska ambassaderna i Afrika.

<http://www.usdoj.gov/ag/trainingmanual.htm>. 020418, kl 1500

merar att artikel 5 träder i kraft, krig i Afghanistan, Irak utpekade som nästa mål, en nations jakt på en enda människa.

Vi vet nu att attackerna i Washington och New York med stor sannolikhet utfördes av den islamistiska organisationen al-Qaida. Men vad är detta för en typ av organisation, som beväpnad med en kartongkniv och en fanatisk vilja har möjlighet att slå direkt mot amerikanska politiska, ekonomiska och militära centra, ja, egentligen mot det amerikanska hjärtat – dess vilja, inom loppet av någon timme? Hur kan man ta sig igenom alla de olika säkerhetssystem och strukturer som världens mäktigaste nation står med? Existerar det en speciell typ av omvärldsuppfattning från amerikanskt håll, som på något sätt medger eller påverkar möjligheten för al-Qaida att utföra attacker av denna art?

1.1 Problemformulering

Attacken 11 september är hittills den kanske mest omfattande som al-Qaida utfört, men däremot inte den första i sitt slag. Efter Gulfkriget har den internationella terrorismen med religiös fundamentalism som bas ökat.² Amerikas övertag inom i stort sett alla områden, politiskt, militärt såväl som ekonomiskt har bland annat lett till att dess motståndare tenderar att tillgripa alltmer våldsamma metoder för att nå sina mål och sprida sitt budskap³, till exempel kan man se ett ökat inslag av självmordsattacker.⁴ Under 1990-talet utgör al-Qaida ett bra exempel på denna tendens av så kallad asymmetrisk krigföring. USA har också traditionellt ofta haft ett linjärt förhållningssätt till denna typ av krigföring, och förväntat sig att motståndaren också ska hålla sig till spelets regler, det vill säga USA:s regler. Mot denna bakgrund vill jag undersöka hur al-Qaida och dess terrorstrategi mot USA under 1990-talet sett ut, samt, ur ett

² Norell M, (2001), *Världen efter 11 september – snabbstudie av FOI*, Terrorns anatomi, <http://www.foi.se/presstjanst/Pressmeddelanden/1001403334.html/> 011218, 0900.

³ Norell, M (Framsyn, 1-2002), *Färre – men värre*, Sockholm: FOI

⁴ Schweitzer, Yoram (2000). *Suicide Terrorism: Development & Characteristics*. Hämtat från protokoll från en föreläsning på International Conference on Countering Suicide Terrorism i Herzeliya, Israel, 21 februari, 2000. <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=112011217>, 1300.

linjärt/icke linjärt perspektiv undersöka på vilket sätt den amerikanska administrationen har uppfattat och reagerat på denna strategi.

För att förklara varför al-Qaida handlar som de gör och varför USA och västvärlden uppenbarligen blir så överraskade, kommer jag som bas för min analys utnyttja begreppsparen symmetri/asymmetri på den typ av krigföring al-Qaida använder, och linjärt/ickelinjärt tänkande på den amerikanska omvärlds-uppfattningen. Vidare vill jag försöka ta reda på vilka problem och svårigheter som kan uppstå när modernt västerländskt teknologiskt tänkande ställs mot en motståndare som använder icke konventionella metoder i sin krigföring.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att genom tre fallstudier åskådliggöra de svårigheter som kan uppstå när linjär omvärlds-uppfattning och föreställningen om symmetriska metoders överlägsenhet möter ett kvalitativt annorlunda tänkesätt.

Utöver detta har uppsatsen två delsyften, dels att undersöka på vilket sätt al-Qaidas krigföring kan kallas för asymmetrisk, dels ta reda på om det amerikanska tänkesättet, och de åtgärder de vidtar visavi al-Qaidas attacker under 1990-talet i allt väsentligt bygger på en linjär omvärlds-uppfattning.

1.3 Frågeställning

För att uppfylla uppsatsen syfte kommer jag att försöka att besvara följande frågeställningar:

1. På vilket sätt kan attackerna mot de amerikanska ambassaderna i Kenya (Nairobi) och Tanzania (Dar el Salaam) 1998, USS Cole (Aden, Jemen) 2000 och attacken den 11 september (New York och Washington) 2001, sammantaget betraktas som asymmetrisk krigföring?
2. På vilket sätt kan man tolka amerikanska myndigheters utvärderingar och respons till ovanstående attacker som ett utslag av en linjär omvärlds-uppfattning?
3. Vilka svårigheter återfinns i förhållandet mellan en amerikansk symmetrisk/linjärt förhållningssätt och al-Qaidas asymmetriska metoder (Denna kommer att diskuteras i anslutning till modellen som beskrivs under p 4.1)

1.4 Avgränsningar

al-Qaida har officiellt inte tagit på sig skulden för några attentat, men det samlade intrycket torde bli att denna organisation med all säkerhet ligger bakom flera av de terroråd som utförts under 1990-talet.⁵ Detta gäller i synnerhet de attacker som jag tänker fokusera på i min uppsats, nämligen attacken mot de amerikanska ambassaderna i Kenya och Tanzania, attacken mot USS Cole i Yemen och attackerna den 11 september. För att få en någorlunda stort empiriskt material har jag således tagit dessa tre attacker, vilka kan ses som tre fallstudier, med därpå följande amerikanska undersökningar.

Ett annat skäl till antalet attacker är att dessa också visar upp tre ganska olika tillvägagångssätt, nämligen bil/mark, båt/sjö och flyg/luft, som dessutom genomfördes på tre olika kontinenter, vilket ger en ytterligare militärstrategisk dimension till attackerna, då de symboliserar och representerar de tre gängse försvarsgrenarna. Dessutom visar det också på den bredd och förslagenhet al-Qaida besitter i sin planering och i sina aktioner.

Då det torde vara alltför stor uppgift att undersöka hela det amerikanska samhället, avser jag att angående det amerikanska tänkesättet fokusera på den amerikanska administrationen inklusive dess myndigheter samt deras rapporter efter respektive attack. Med den amerikanska administrationen menas också de myndigheter som lyder under denna.

1.5 Metod

Då marknaden efter 11 september nästintill är översvämmad med litteratur om terrorism i allmänhet och al-Qaida i synnerhet, kommer jag för att beskriva al-Qaida och dess verksamhet använda mig av en deskriptiv metod, med inslag av komparativa moment. Det komparativa elementet går ut på att försöka jämföra och analysera olika källor kritiskt för att försöka hitta det som är mest sannolikt

⁵ Visserligen går det att tolka vissa uttalanden efter 11 september som att al-Qaida skulle ta på sig ansvaret för detta, bland annat i den senaste videon med bin Laden. Men de har trots detta inte enligt min mening i skrivande stund klart och tydligt tagit på sig ansvaret. Se bland annat

och troligt, eller om man så vill en minsta gemensamma nämnare, för al-Qaida och dess historia, mål, medel samt metoder. Det finns således även inslag av en kvalitativ tolkningsanalys i det att jag ytterst väljer vilken/vilka dokument eller texter som jag anser ur ett källkritiskt perspektiv vara mest trovärdigt.

För att kunna genomföra analysen mellan de abstrakta begrepp som Linda Beckerman teori om den icke-linjära dynamiken i krigföring⁶ beskriver, och de mer konkreta slutsatser som respektive rapport tar fram, kommer jag att använda mig av en kvalitativ textanalys som metod. Den kvalitativa metoden föreskriver bland annat att sammanhang inte nödvändigtvis är stabila eller statiska, utan mer dynamiska⁷, vilket också Linda Beckermans teori om den icke-linjära dynamiken i krigföring per definition är. För att underlätta den kvalitativa textanalysen kommer jag bland annat att använda mig av metaforer⁸ (vilka för övrigt också återkommer i teoriavsnittet). Vidare är en kvalitativ metod ofta induktiv till sin karaktär, det vill säga den utvecklar abstraktioner och begrepp (vilket också är fallet i denna uppsats framförallt under analyskapitlets sista avsnitt) snarare än direkt prövar en redan existerande teori⁹.

Svagheten med den kvalitativa textanalysen som metod är att den innehåller ett större mått av subjektivitet, än vad till exempel metoder och teorier inom naturvetenskapen gör. Icke för ty torde den kvalitativa textanalysen ändå vara den bäst lämpade att undersöka problemområden som är behäftade med frågeställningar, som är av arten att de mer eller mindre måste anläggas ett tolkningsinstrument för att kunna besvaras.

Analysen är vidare indelad i underrubriker som korresponderar mot mina frågeställningar, där fråga 1 besvaras genom att ett asymmetriskt teoriraster läggs över al-Qaidas bakgrundsbeskrivning samt den komprimerade beskrivning som inleder respektive attack. Fråga 2 besvaras genom en kvalitativ text-

Aftonbladet den 18 april 2002.

<http://www.aftonbladet.se/vss/nyheter/story/0,2789,156819,00.html>. 020422, kl 1000.

⁶ Beckerman, Linda P (1999). *The Non – Linear Dynamics of War*, Orlando, USA: Science Applications International Corporation.

⁷ Andersson, H (1994), *Vetenskapsteori och metodlära*, Lund: Studentlitteratur, s.72.

⁸ Merriam, Sharan B, (1994), *Fallstudien som forskningsmetod*, Lund: Studentlitteratur. s. 160.

⁸ Ibid. s. 33.

analys av rapporterna efter respektive attack, som sedan analyseras med begrepp från Beckermans teori. Dessa utgörs i huvudsak av begreppen anpassningslandskap och Boyds OODA-Loop, vilka även återfinns som underrubriker i teoriavsnittet.

Svaren på de två första frågeställningarna ska också uppfylla uppsatsens två delsyften. Fråga 3 besvaras genom att via en modell åstadkomma en syntes mellan fråga 1 och 2, och utifrån denna diskutera frågeställningen. I denna sista fråga kommer jag också att försöka närma mig en annan analytisk nivå än i de två tidigare, där analysen hade en mer empirisk grund. Analysen under den sista frågan är, tillsammans med slutsatserna under fråga 1 och 2, också avsedd att uppfylla uppsatsen syfte.

Den empiriska stommen i uppsatsen är således de tre attackerna, där både den asymmetriska dimensionen (bakgrund) såväl som den linjära (rapporten) sannolikt bör framträda. Huruvida al-Qaida uppvisar ett eventuellt icke-linjärt tänkesätt omfattas inte direkt av uppsatsens syfte, men det torde vara så att detta, efter att frågeställning 1 och 2 har besvarats, ändå kan skönjas i al-Qaidas kulturella och konceptuella förhållningssätt i krigföring gentemot USA.

1.6 Kommentarer till valt material

Syftet med valet av mitt material beror på vilken del av uppsatsen som ska behandlas. I frågan om al-Qaida och dess verksamhet finns som jag tidigare nämnt en uppsjö av litteratur. Där har mitt syfte varit att försöka ta fram det som efter en jämförelse verkar innehålla den högsta trovärdigheten och validiteten. Härvid har jag försökt att undvika artiklar och historier från nyhetsrelaterade media (tidningar, tv etc.), utan försökt koncentrerat mig på publikationer som i sin käll- och litteraturförteckning har trovärdiga källor.

En brist med i princip allt mitt material är den stora övervikten av västerländsk (amerikansk) litteratur. Vad gäller rapporterna är detta givet, men i övrig litteratur är det svårt att få tag i och omsätta dokument och publikationer på arabiska, detta gäller främst översättningsmässigt. En annan brist är nivåerna

på de rapporter som skrevs efter respektive attack. Det är alltså inte samma institution eller myndighet som har gjort samtliga rapporter. Detta får till konsekvens att innehållet i rapporterna pendlar mellan global, strategisk, militärstrategisk och i vissa fall taktisk nivå. Detta torde dock inte ha så stor påverkan då min textanalys syftar till att undersöka huruvida den amerikanska omvärldsuppfattningen präglas av ett linjärt tänkande, och då ett slikt tänkande torde genomsyra hela den amerikanska administrationen, behöver rapporterna således inte vara direkt beroende av vare sig nivå, institution eller myndighet. Rapporten efter 11 september är från RAND, vilken inte formellt tillhör den amerikanska administrationen, men i egenskap av strategisk "think tank" ändå informellt får anses tillhöra denna.

Den bokliga floran runt begreppet asymmetri har ökat lavinartat sedan mitten på 1990-talet. Jag har här försökt att begränsa mig till en definition och teoribildning som dels är så heltäckande och vetenskapligt underbyggt som möjligt, dels kan redovisas på ett tydligt och överskådligt sätt. Härvid torde Metz/Johnson's texter i ämnet uppfylla dessa kriterier. Teoribildning kring linjäritet och icke-linjäritet finns i stor mängd inom det naturvetenskapliga fältet (fysik, kemi, matematik), men mer sällan inom ämnet krigsvetenskap. Linda Beckerman är, såvitt jag vet, en av de få som på ett vetenskapligt sätt överfört icke-linjär teori från naturvetenskap till krigföringens område.

2. Teori

2.1 Symmetri/asymmetri teori

2.1.1 Inledning och bakgrund

Det finns egentligen ingen allmän definition på begreppet asymmetri, utan denna grundar sig i allt väsentligt på vilken säkerhetspolitisk miljö man upplever och huruvida denna kan beskrivas i symmetriska termer. Man skulle till exempel utifrån ett palestinskt perspektiv kunna säga att palestinierna upplever att Israel utgör ett asymmetriskt hot, då Israel för sin kamp med stridskrafter som inte har någon motsvarighet i det palestinska samhället.

Det måste således alltid finnas en eller annan form av symmetri att utgå ifrån om man ska definiera begreppet asymmetri, och i denna uppsats utgår jag från den amerikanska (västerländska) uppfattningen om asymmetri, och hur denna definieras. Det är också i USA som man återfinner många av de teorier och tankar som kan knytas till begreppet asymmetri, och jag kommer i huvudsak att redogöra för Metz/Johnson definition och beskrivning av begreppet asymmetri.¹⁰

Normalt brukar man tolka symmetrisk krigföring som en stats krigsmakt som försöker bekämpa en annan stats dito. Detta sker med gemensamma regler innanför ett definierbart område, där kontrahenterna normalt brukar samma medel och metoder. En jämförelse mellan två boxare i en boxningsring torde härvidlag underlätta förståelsen. Men det finns exempel på andra kamper, där kampen utspelar sig med andra och skilda regler, medel eller metoder. Det klassiska exemplet på detta är kampen mellan David och Goliat¹¹.

De medel och metoder som David använder sig av kan, i förhållande till vad Goliat hade förväntat sig, med ett modernt språkbruk kallas för asymmetrisk. ¹² Asymmetribegreppet som sådant började användas i större omfattning i mitten av 1990-talet, men begreppet har funnits långt tidigare, om än under andra benämningar. Bland andra Liddell Hart använde begreppet "*indirect approach*", vilket förespråkade att man skulle undvika fiendens styrkor och istället söka efter hans svagheter. Gerilla rörelser i de antikoloniala krigen, Mao Tse Dungs politiska krigföring, palestiniernas Intifada och under 1990-talet islamistiska extremister, har alla använd sig av olika typer av asymmetrisk krigföring.

Sun Tzu skriver: "*All krigföring bygger på bedrägeri. När fienden konfronteras, ge honom ett bete för att lura honom, låtsas att du har oordning och*

¹⁰ Metz Steven, Johnson v. Douglas (Jan 2001), *Asymmetry, and U.S. Military Strategy: Definition, Background and Strategic Concepts*, Pennsylvania, USA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Publication and Production Office.

¹¹ Bibeln (1943): *Första Samuelsboken kapitel 17*. Stockholm: Svenska tryckeriaktiebolaget.

¹² Forsvarets Fellesoperative Doktrine Del A – Grunnlag 1 ed (feb 2000), Norge: Forsvarets overkommando. s. 43 f.

kaos, och slå sedan till. När fienden koncentrerar sina trupper - gör dig beredd, när han är stark- undvik honom."¹³

Men, som jag har varit inne på tidigare, är det också viktigt att förstå att asymmetri handlar om ett förhållande mellan två, eller flera aktörer som kan anges i olika dimensioner, former eller med olika metoder. Alltså, utan föreställningen om vad som är symmetri, vilket också uttrycker en eller annan form av normalitet, ingen asymmetri. Huruvida en motståndare kan betraktas som asymmetrisk beror i allt väsentligt på att den som står för det symmetriska ofta är den som definierar vad som är eller inte är asymmetriskt.

Följande citat av den amerikanske försvarsministern William Cohen, ett par dagar efter attacken mot USS *Cole*, kan ge en inblick i hur den amerikanska uppfattningen avseende terrorism och dess eventuella asymmetriska metoder kan se ut, och hur den som i huvudsak använder och brukar symmetriska metoder ofta definierar vad som är asymmetri.

*"This is precisely the kind of threat that we face where countries are unwilling to take us on head to head, but will resort to acts of terrorism in order to achieve their goal[...] If the facts substantiate that this was a terrorist act, it would fall under the category of using asymmetrical means of attacking a large force"*¹⁴

Detta citat kan tolkas som att om en amerikansk motståndare inte tar sig an USA så att säga på slagfältet – *head to head* - är man en terrorist, och är man en terrorist, så använder man asymmetriska metoder. Denna av Cohen kanske något förenklade definition av asymmetri torde, även om det är ett enstaka citat, ändå visa på hur dylika uttalanden torde förstärka al-Qaida i deras uppfattning att de använder "rätt" metod (asymmetrisk). Dessutom bygger ju uttalandet implicit på en amerikansk symmetrisk uppfattning, och visar också visa på den hjälplöshet USA uppenbarligen känner inför att en fiende inte spelar enligt vedertagna amerikanska regler. Hur ett av dessa amerikanska (västerländska)

¹³ Sun Tzu (1971), *The Art of War*, London: Oxford University Press. s. 66 f.

¹⁴ Den amerikanske försvarsministern William Cohen i ett tal 12 oktober, 2000, samma dag som attacken mot USS *Cole* skedde. <http://usinfo.state.gov/topical/pol/terror/00101207.htm> 020327, kl 1600.

resonemang om asymmetribegreppet kan konkretiseras kommer jag att redogöra för i följande avsnitt.

2.1.2 Asymmetriska dimensioner

Steven Metz och Douglas V. Johnson II nämner sex olika motsatspar, eller dimensioner, avseende en så kallad strategisk asymmetri.¹⁵ Dessa är:

- positiv/negativ asymmetri

En positiv asymmetri kan utnyttjas för att ge en aktör, exempelvis USA, ett övertag. Dessa kan vara överlägsen träning, ledarskap eller teknologi. De negativa beskriver Metz/Johnson som de svagheter eller sårbarheter som en motståndare kan tänkas utnyttja.

- kortsiktig/långsiktig asymmetri

Många historiska erfarenheter visar, enligt Metz/Johnson, att asymmetrin är kortsiktig. De nämner de amerikanska bombningarna mot Serbien 1999 som exempel. Efter ett tag hade serberna hittat metoder för att minska skadeverkingarna av bombningarna, exempelvis kamouflering, spridning och kompakta grupperingar av luftvärnsystem. Långsiktig asymmetri är ovanligare enligt Metz/Johnson, men de menar att i ett amerikanskt perspektiv kan Amerika klara av att upprätthålla sina asymmetriska fördelar över vissa typer av motståndare (*dock inte alla, min anm.*) över en längre tid. Detta skulle, enligt Metz/Johnson i huvudsak bero på den amerikanska viljan och förmåga att upprätthålla sin militära överlägsenhet.

- avsiktlig/oavsiktlig asymmetri

Här tar Metz/Johnson upp vikten av att kunna analysera om huruvida en motståndare utnyttjar asymmetriska metoder avsiktligt eller inte. En motståndare som avsiktligt utnyttjar asymmetriska metoder är sannolikt mer benägen att anpassa och ändra sina medel och metoder, och för att möta detta erfordras således en mer flexibel strategi.

- låg risk/hög risk asymmetri

¹⁵ Metz Steven, Johnson v. Douglas (Jan 2001), *Asymmetry, and U.S. Military Strategy: Definition, Background and Strategic Concepts*, Pennsylvania, USA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Publication and Production Office. s.6 ff.

Här menar författarna att det faktum att den höga kostnad det innebar att ha topptränade stridskrafter, med hög insatsberedskap, i sig innebär en reducering av riskerna, även om det inte till fullo kan garantera ett säkert skydd mot asymmetriska metoder. Som exempel på detta anger Metz/Johnson här USS Cole.

- åtskild/integrerad asymmetri

Det Metz/Johnson avser med denna punkt är om huruvida asymmetrin är åtskild eller integrerad tillsammans med symmetriska tekniker eller metoder. Författarna hävdar att det är sällan som en motståndare enbart förlitar sig på asymmetriska metoder, och menar att en integration mellan både symmetriska och asymmetriska metoder är mer effektiv än en strategi som enbart förlitar sig till antingen det ena eller det andra.

- materiell/psykologisk asymmetri

Dessa två hänger enligt författarna ofta ihop. Ett materiellt övertag ger ofta ett psykologiskt dito, men det finns exempel i historien där man förlitat sig bara till en psykologisk asymmetri, och där man har försökt framställa sig själva som särskilt våldsamma eller vildsinta. *Exempel på detta är ju per se terrororganisationerna i sig såsom IRA, ETA, RAF, Brigade Rosso etc. (kursiv min anm.).*

2.1.3 Asymmetriska former

Metz/Johnson menar vidare att när man resonerar om säkerhetspolitik och krigsföring finns det minst fem olika former av asymmetri.¹⁶ Dessa är:

- asymmetrisk metod

Ett annat och okonventionellt användande av operationella koncept, doktrin, taktik etc. *Till exempel torde al-Qaidas användande av självmordsbombare mot civila mål vara ett uttryck för en metod som i väst torde betraktas som asymmetrisk. Det vill säga en metod som vi har svårt att försvara oss mot och som vi anser vara moraliskt förkastlig. I begreppen symmetri/asymmetri torde således det kulturella momentet utgöra en viktig komponent (kursiv. Min anm.).*

¹⁶Ibid. s.10 f.

- asymmetrisk teknologi

Metz/Johnson tar här upp exemplet Vietnamkriget, där vietnameserna trots den amerikanska teknologiska överlägsenheten lyckades hitta strategier för att väga upp detta.

- asymmetrisk vilja och moral

Metz/Johnson menar här att den part som är villig att utstå större offer och ut-sätta sig för större risker, också kommer att företa handlingar som en mindre hängiven part undviker på grund av moraliska och legala skäl. Enligt Metz/Johnson är asymmetrisk vilja väldigt nära besläktat med en så kallad normativ asymmetri. Denna lyfts alltmer fram då konflikter mer och mer om-fattar antagonister med skilda moraliska och etiska uppfattningar. Metz/Johnson menar vidare att detta alltmer kommer att beröra USA, som i allt högre grad kommer att möta motståndare som använder sig av etnisk rensning, mänskliga sköldar, självmordsbombare mm., som inslag i sina metoder.

- asymmetrisk organisation

Ett tydligt exempel är en stats hierarkiska organisation kontra den nätverksor-ganisation (nätverk av nätverk) som en terrorgrupp är uppbyggd av (se vidare 3.1.2).

- asymmetrisk uthållighet eller tålamod

Enligt Metz/Johnson är tidsperspektivet ett viktigt moment vad gäller asymme-tri. Detta kan ofta också vara kopplat till den asymmetriska viljan, där en part vill att en konflikt ska dra ut på tiden, medan den andra parten bara kan och vill utkämpa en kort konflikt. Metz/Johnson menar att just USA, av olika skäl, fö-redrar sådana snabba lösningar på väpnade konflikter.

2.1.4 Sammanfattning asymmetrisk teori

Det är svårt att hitta någon allmän och generell definition av begreppet asym-metri. För att definiera symmetri måste det alltid finnas något att utgå ifrån, det vill säga något som är symmetriskt. Det är därför sannolikt att asymmetri be-skrivs som något som inte kan inkorporeras i det amerikanska och västerländs-ka (symmetriska) synsättet på krigföring. I detta sammanhang torde Metz/Johnsons resonemang om vilka dimensioner och former begreppet

asymmetri kan omfatta, vara bland de mest heltäckande, vilka jag också kommer att använda mig av i första frågeställningen under analysavsnittet. Dessa dimensioner och former är inte direkt åtskilda, utan har flera beröringspunkter och går således in i varandra, men tyngdpunkten i min analys kommer i huvudsak att omfatta de asymmetriska formerna.

2.2 Linjär/icke-linjär teori

2.2.1 Linjära system

Linjär och icke-linjär krigföring är termer som man ofta hör i debatten om terrorism och dess metoder. För att lättare sätta sig in i den icke-linjära teoribildningen ska jag inledningsvis försöka förklara dess motsats det vill säga linjäritet och tanken bakom denna. Ett linjärt system kan beskrivas som processer eller aktioner där produktionen eller avkastningen är direkt proportionerlig mot indata eller tillförsel.¹⁷ I det linjära tänkandet är oftast förmågan i strid proportionerligt i förhållande till antalet soldater (flygplan, stridsvagnar) och deras vapen. Exempelvis skulle, om lagen för linjäritet är korrekt, resultatet om man faller 5 bomber på en byggnad, och senare faller 5 till, bli detsamma som om man fällde 10 bomber första gången. Ett klassiskt exempel på en sådan linjär teori är Newtons fysik. Det linjära synsättet har ofta anförts som beskrivningsmodell för allehanda faktorer i krigföring och strategi, bland annat nämns ofta begreppet utnötningskrig (attrition warfare). Denna har inte sällan ansetts vara modellerad och uppfattad som en linjär process.¹⁸

Slag och krig har ofta förklarats som om de var ”tävlingar” mellan egen och motståndarens eldkraft, där antalet döda och förstörda mål har varit det som har räknats, vilket slutligen också skulle medföra seger för endera parten. Första världskriget får tyvärr symbolisera ett sådant tänkande. Ett annat exempel återfinns hos dem som har försvarat de amerikanska förlustsiffrorna i Somalia där det anförs att emedan de amerikanska förlustsiffrorna uppgick till arton döda,

¹⁷ Beckerman, Linda P (1999). *The Non – Linear Dynamics of War*, Orlando, USA: Science Applications International Corporation. s. 1.

¹⁸ Ibid. s. 2

så var de somaliska siffrorna över femhundra döda, vilket alltså skulle vara ett utfall av ett linjärt tänkande, allt enligt principen; för varje stupad egen soldat bör fienden ha tio stupade. Ytterligare ett exempel på detta är den så kallade ”body-count” som amerikanerna använde sig av i Vietnam för att avgöra hur många fiender som hade stupat, vilket sedan också utgjorde ett mått på framgång i striderna.

Den linjära vetenskapsteorin tar, som jag tidigare nämnt utgångspunkt i Newtons mekanistiska världsbild.¹⁹ Den värld som var utgångspunkt för den linjära vetenskapsteorin var, eller rättare sagt uppfattades inte på långt när så dynamisk, mångfasetterad och tvetydig som vår.²⁰ Vi i västvärlden är emellertid fortsatt linjära skapelser; vårt samhälle, fantasi och föreställningsvärld har en klart linjär inriktning, varför vi också fortsatt domineras av mentala linjära koncept.²¹ Eftersom vi domineras så av dessa mentala föreställningsvärldar, kommer detta att medföra svårigheter när vi ställs inför oförutsedda och oväntade händelser, vilka inte stämmer överens med vad som inryms inom vår förståelsehorisont.

2.2.2 Icke-linjära system

I icke-linjära system står *inte* uteffekten eller prestationen i ett direkt förhållande till ineffekt eller införsel. Utan förhållandet mellan in- och uteffekt kan snabbt växa sig mycket stor, eller lika snabbt deskalera till ett obefintligt värde. I sin teori lyfter Linda Beckerman fram ett antal viktiga begrepp, ett av des-

¹⁹ Mekanistisk världsbild, *mekanisk världsbild*, *mekanism* = filosofisk åskådning enligt vilken allt i naturen kan förklaras som rörelser av materiella kroppar i överensstämmelse med mekanikens lagar. Den hämtade sin inspiration från den galileisk-newtonska mekaniken men går långt utöver denna i sin tanke att allt kan förklaras i termer av partiklars rörelser i tid och rum. Mekanismen har fortsatt att i en eller annan form utöva ett stort inflytande på mångas världsåskådning även efter 1700-talet, men med fysikens alltmer komplexa bild av universum har den kommit att framstå som en tvivelaktig överförenkling.

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=253959

Nationalencyklopedin 2002-03-20, kl 1130.

²⁰ Tjöstheim I, Innset B, Haanberg J, Håvdall H, (2001), *Introduksjon til Nettverksbasert Forsvar*, Norge: Forsvarets Stabsskole, s.11.

²¹ Ibid.

sa är bifurkation eller delning, som hon åskådliggör med nedanstående diagram.²²

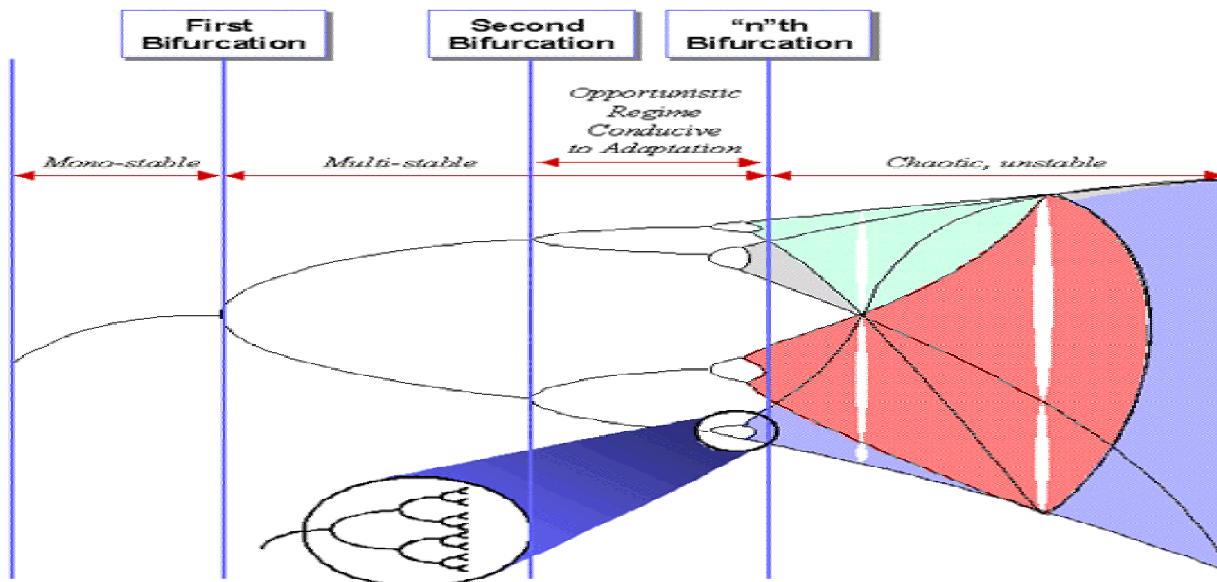

Diagram 1: Visar hela skalan av uppträdande i icke-linjära system.

Den vänstra delen av diagrammet representerar ett system som är *monostabilt*, vilket betyder att systemet är så stabilt att varje försök till ändring (ny input) ofelbart kommer att få systemet att knycka tillbaka till sitt tidigare fasta monostabila tillstånd. Ett exempel på detta skulle kunna vara införandet av RMA i den svenska Försvarsmakten. Om det skulle vara så att det var totalt omöjligt att göra detta – tröghet i systemet, stort motstånd, kulturella orsaker etc. – torde man kunna säga att Försvarsmakten var fast i ett monostabilt tillstånd. Det vill säga att förmågan till anpassning och nytänkande är låg. Ett sådant monostabilt system kan också exemplifieras med en nation som, trots att fiendens karaktär ändrar sig, eller oavsett vilka de bakomliggande omständigheterna är som får dem att påbörja kriget, uteslutande använder utnötningskrigföring för att uppnå sina mål.

Ett mer praktiskt exempel på detta torde vara de amerikanska bombkampanjerna under andra världskriget och mot al-Qaida/talibaner i Afghanistan, som trots att det handlar om en fiende som i grunden har två helt olika karaktärer,

²² Beckerman, Linda P (1999). *The Non – Linear Dynamics of War*, Orlando, USA: Science Applications International Corporation. s. 4.

ändå i allt väsentligt bygger på samma metoder. Beckerman redogör också i detta sammanhang för det amerikanska flygvapnets syn på att luftstridskrafterna kan åstadkomma en total seger. Beckerman hävdar att detta synsätt i mångt och mycket är kulturellt betingat och är ett exempel på en anmärkningsvärt hög grad av monostabilitet. För att förändra ett sådant monostabilt system måste det utsättas för vad Beckerman kallar för ”radikal kirurgi”.²³ Det vill säga att utan synnerligen radikala ”ingrepp”, eller ett nytänkande, kan inte, menar Beckerman, dylika system anpassa sig eller förändras.

Till höger om det monostabila tillståndet delar sig systemet, till vad som Beckerman kallar för det *multistabila tillståndet*. Detta betyder egentligen bara att det finns två olika alternativ, vägar, eller val för systemet. Vilket val systemet gör beror på vilken typ av input som systemet tillförs. Detta innebär att det i ett sådant tillstånd finns viss potential för anpassning och omtänkande. Överfört till exemplet med den stat som uteslutande använde utnöttningskrigföring, skulle man kunna exemplifiera detta med att staten, om denna stat befann sig i ett multistabilt tillstånd, anpassade sig till fiendens karaktär (input) med att delvis omvärdera sin utnöttningsdoktrin.

Ytterligare ett steg till höger i diagrammet återfinns det tillstånd som Beckerman kallar för *den gynnsamma ordningen*,²⁴ vilket betyder att ett system som befinner sig i denna region har flest tillstånd att välja på. Detta tillstånd är också det tillstånd som bäst representerar förmågan till anpassning och förändring, och skulle med vår utnöttningsstat som exempel kunna representeras av att denna stat i stort sett hela tiden anpassade sig till fiendens åtgärder och motåtgärder, och utifrån detta valde det bästa sättet (vilket motsvaras av ett av tillgängliga tillstånd) att respondera mot dessa. Längst ut till vänster återfinns kaosregionen, där alla processer är instabila, och kan först efter lång tid lägga sig till rätta.

Beckermans diagram är en förenkling av hur icke-linjära system uppför sig. I själva verket torde de flesta processer, eller system, kunna uppvisa allt från

²³ Ibid.

²⁴ Beckerman använder begreppet ”opportunistic regime”.

monostabilitet till den gynnsamma ordningen, och i extrema fall kaos. Man måste således ha i minnet att detta schema är en teoretisk konstruktion, som visar hur ett system (till exempel en administration, försvarsmakt, organisation, grupp eller individ) reagerar på input. Det vill säga ju bättre man diagnostiserar en input, desto större möjlighet har man att vidta rätt åtgärder, vilket följaktligen betyder att förmågan till anpassning ökas. Alltså, ju längre mot kaosregionen ett system befinner sig desto bättre är systemet på att anpassa sig till omvärldsförändringar. Men när systemet ”ramlar” in i kaosregionen gäller detta inte längre, ty då uppstår följaktligen kaos.

Beckermans poäng torde således vara att sträva efter att ett system ska ligga ”i mitten” av schemat, då detta tillstånd för ett system medger den bästa möjligheten för att möta oväntad händelseutveckling, men detta bygger samtidigt också på att systemet har en viss struktur och stabilitet (längst till höger i schemat upplöses ju all struktur och stabilitet). Detta vill säga att det också behövs en viss lednings- och organisationsstruktur i ett system. Även om man tar exemplet systemet al-Qaida med dess ledning och organisation, innehåller ju dessa också ett visst mått av struktur. Ett system som inte har någon ledning eller organisation alls kommer ju att befinna sig i kaosregionen. Jag kommer alltså som min frågeställning antyder att undersöka systemet ”den amerikanska administrationen” och försöka utröna på vilket sätt man kan tolka innehållet i de av administrationen utgivna rapporterna, som ett resultat av linjärt (monostabilt) tänkande.

2.2.3 Boyd's OODA-Loop

Vissa icke-linjära system är i stånd att upprepade gånger delas från ett monostabilt tillstånd ända in i den kaotiska regionen. Sådana system uppvisar iterativa egenskaper, då output från en tidigare cykel återmatas (feedback) in som input i nästa cykel. Enligt Beckerman är krigföring en sådan iterativ process, och kan som sådan definieras i John Boyds OODA Loop²⁵ (se diagram). Boyd menar

²⁵Förutom det som jag tar upp i anslutning till Beckermans resonemang om Boyds OODA-Loop avser jag inte att i detalj redogöra för den teori som ligger till grund för denna. För för-

bland annat att resultatet av våra handlingar *inte* är en direkt effekt av fiendens handlingar, utan en effekt av fiendens *anpassning* till våra handlingar. Och fiendens efterföljande handlingar (åtminstone vår observation av dessa) blir således en del av vår nästa input. Diagrammet visar också flera återmatnings-loopar, som förser systemet med återkommande nya uppsättningar av observationsdata, med vilka man ånyo omorienterar sig.

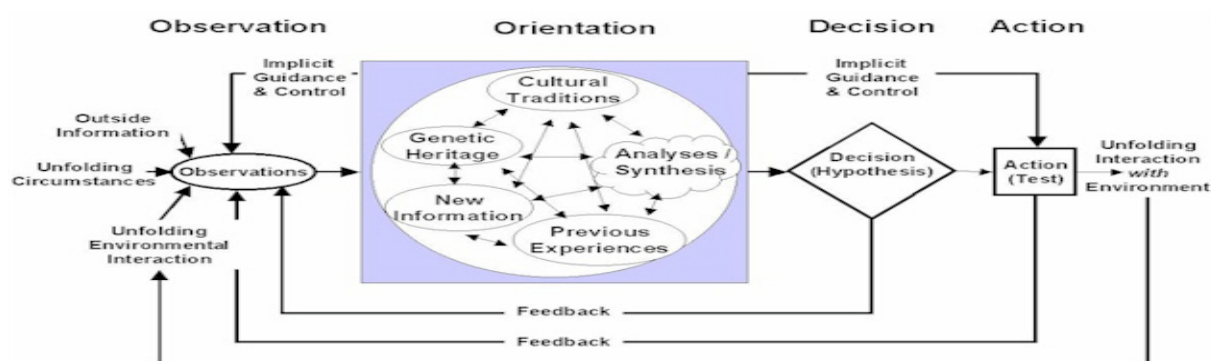

Diagram 2: John Boyds OODA Loop skildrar hur anpassning återfinns på krigföringens alla nivåer.²⁶

I Boyds OODA-Loop är det input i observationsfasen (Observation) som är kontrollparametern för själva krigföringen. Emellertid, menar Beckerman, är den egentliga kontrollparametern den som determinerar om det finns en, sexton eller ett oändligt antal tillstånd tillgängliga.²⁷ Med andra ord är det den kontrollparameter som får oss att föredra eller välja ett tillstånd före ett annat, som är den viktigaste.

Med detta resonemang menar således Beckerman att den viktigaste kontrollparametern i Boyds schema istället torde vara *omvärldsuppfattning* (Orientation), då denna faktiskt avgör vad vi både uppfattar och kommer att göra (vilket tillstånd vi väljer). Med andra ord handlar det om vilken diagnos vi kan ställa med hänsyn på den input vi får. Alltså, ju större eller fler perspektiv vi lägger till vår omvärldsuppfattning, desto större blir vår förståelsehorisont, och desto större möjligheter att ställa rätt diagnos på det vi ”ser”. Förmågan att stäl-

djupning i Boyds teori om OODA-Loopen se vidare bland annat: Lind, William S. (1985), *Maneuver Warfare Handbook*, Boulder, Colorado, USA: Westview Press. s. 4-7.

²⁶ Beckerman, Linda P (1999). *The Non – Linear Dynamics of War*, Orlando, USA: Science Applications International Corporation. s. 6.

²⁷ Ibid.

la diagnos beror således på hur ”snäv” vår förståelsehorisont är. Denna förmåga kan bara återfinnas i orientation-fasen, inte i observation-fasen.

Går vi tillbaka till Beckermans syn på det amerikanska flygvapnet, där hon menar att denna besitter en hög grad av monostabil omvärldsuppfattning, frågar sig Beckerman varför, trots ibland radikala förändringar hos fiendens identitet och natur, denna doktrinsyn fortfarande är förhärskande. Beckerman menar att utifrån ett anpassningsperspektiv, är frågan *inte* huruvida doktrinerna är de rätta eller inte, utan fastmer *varför* det skett så få förändringar.

Detta beror på, hävdar Beckerman, att parametern omvärldsuppfattning (orientation) har låst sig i det amerikanska flygvapnet. För att låsa upp vår omvärldsuppfattning måste vi omsätta ny input och använda oss av en mångfald av olika angreppsvinklar för att kunna närma oss verkligheten. Vissa bedömare hävdar att ersätta utnöttningskrigföring med manöverkrigföring är ett sätt att öka denna omvärldsuppfattning, men det menar Beckerman är bara att ersätta ett alternativ med ett annat. Beckerman menar att Boyds schema, som omfattar alla typer av konflikt – utnötning, manöver och moralisk – sörjer för en evolutionär och anpassad infallsvinkel. Enligt Beckerman stämmer den Boydska approachen väldigt bra med krigföringens icke-linjära dynamik. Boyd menar bland annat att strävan måste vara att: *”Operate inside adversary’s observation-orientation-decision-action loops to enmesh adversary in a world of uncertainty, doubt, confusion, disorder, fear, panic, chaos, ... and/or fold adversary back inside himself so that he cannot cope with events/efforts as they unfold”*²⁸

Detta kan överföras till Beckermans diskussion om bifurkationsdiagrammet, där ett system som befinner sig i ett monostabilt tillstånd inte rätt kan tolka och diagnostisera ny input, förstår inte vad som händer och klarar därmed inte av, som Boyd säger, att anpassa sig till en händelseutveckling. Boyd refererar vidare till det strategiska spelet som: *“A game in which we must be able to*

²⁸Boyd, John R (1987), *A Discourse on Winning and Losing*, Quantico, VA USA: Private Collections, Master copy ini in Library at Marine Corps University.

diminish adversary's ability to communicate or interact with his environment while sustaining or improving ours"²⁹.

Ovanstående resonemang medför, menar Beckerman, att en fiende hindras att utföra en anpassad vandring i det så kallade anpassningslandskapet, och att vi drar undan hans anpassningsberg för honom samt fryser honom på plats. Han kan fortfarande experimentera, och ha tur, men vi kommer i de allra flesta fall att återfinna honom på botten av en dalgång i anpassningslandskapet. Hur detta anpassningslandskap, enligt Beckerman, således kan uppfattas och tolkas kommer jag att i det följande redogöra för.

2.2.4 Anpassningslandskapet

Enligt Beckerman skänker vissa tillstånd bättre möjligheter eller tillfällen för framgång än andra. Dessa tillstånd kan uttryckas eller conceptualiseras med vad Beckerman kallar för just anpassningslandskap, och beror på med vilka glasögon vi betraktar omvärlden med. Inom krigföringens område definieras konceptet anpassningslandskap helt enkelt som hur väl anpassade eller lämpade konfliktens aktörer är att vinna eller segra på taktisk, operativ eller strategisk nivå. Anpassningslandskapet är egentligen en mental konstruktion, eller karta, som representerar alla möjliga och tänkbara tillstånd samt värderar varje möjligt val i termer av vilka kännetecken som tillhör villkoren för framgång, till exempel på stridsfältet.

För att lättare förklara begreppet anpassningslandskap bör denna ses som en tre dimensionell karta, med hög förmåga till anpassning ”uppåt” (berg), och lägre förmåga ”nedåt” (dalar). Enligt Beckerman är ett militärt förband som optimerar sin position i anpassningslandskapet bättre på att överleva och nå framgång. Detta tack vare att förbandet i det tillståndet är dugligare på att observera, orientera, fatta beslut och agera. Anpassningslandskapet är ingen objektiv realitet, utan ”består” av de aktörer som befolkar landskapet, och vad som är ett berg i anpassningslandskapet (exempelvis en djungelmiljö för en stamkrigare i Etiopien) kan samtidigt vara ett djupt dike för en infanterist.

²⁹ Ibid.

Dessutom ändrar sig landskapet allt eftersom vi, eller vår motståndare agerar i denna. Ett beslut som vår motståndare gör påverkar inte bara deras egen förmåga till anpassning, utan även vår. Exempelvis kanske vi vill kunna uppnå luftöverlägsenhet i syfte att kunna röra oss fritt och bekämpa markmål, när detta sedan är uppfyllt skulle vi anse att vi var uppe på ett ”anpassningberg” (jämför NATO: s strävan under flygkriget mot Serbien i Kosovo våren 1999). Men detta medför ju också att motståndaren kommer att försöka gömma sig och sina mål, så att vi inte med säkerhet kan veta var de finns (jämför Serbernas motåtgärder).

Således medför vår luftöverlägsenhet faktiskt att ”anpassningsberget” som vi ”står” på kommer, tack vare fiendens anpassningsförmåga eller ”vandring” i anpassningslandskapet att bli mindre. Beckerman beskriver detta med Stuart Kauffmans³⁰ ord: *”each evolving partner chases peaks that move away from it faster than it can climb, each climbing forever uphill on deforming landscapes”*.

Beckerman menar vidare att all planering som vill ha så säkra förutsägelser som möjligt, också är beroende av kunskap om initialvillkoren och diagnos av dessa, vilket i sin tur determinerar när och hur fort vår vandring i anpassningslandskapet inte längre kan vara förutsägbar. Ett exempel på detta är meteorologin, som får anses vara ett icke-linjärt fenomen. Det är idag svårt, trots mycket kvalificerat datorstöd, att förutsäga vädret mer än några dagar framåt. Istället för att lita till planen (vackert väder), bör man ändå ta med sig ett paraply för att kunna möta en oväntad händelseutveckling (regn). Detta är ett enkelt exempel på anpassningsförmåga och flexibilitet. Men om vi anser att vi *alltid* måste ha med oss kläder och material för att *alltid* kunna möta *all* typ av väder, blir det inte längre effektivt – vi hamnar i kaosregionen. Och omvänt; om vi alltid tar på oss regnkläder, även om det är sol har vi svårt att anpassa oss – vi är i ett monostabilt tillstånd.

³⁰ Kauffman, Stuart A, (1996), Investigations: *The Nature Of Autonomous Agents And The Worlds They Mutually Create*, September 13. www.santafe.edu/sfi/People/kauffman/Lecture-1.html 2002-04-17, kl 1530.

Om vi hela tiden vill planera och operera innanför vad Beckerman kallar "the prediction horizon"³¹ kommer vi samtidigt också att göra oss själva sårbara. En plan (exempelvis krigsplanering) menar Beckerman är ett försök att prediktera en bana (kurs) i anpassningslandskapet. Planen försöker att förutsäga den sekvens av tillstånd som våra styrkor kommer att möta, precis som om landskapet i sig är känt och oföränderligt, vilket det enligt Beckerman *inte* är. Ty varje handling ändrar dess egen topologi i anpassningslandskapet!

Beckerman menar att för att vår plan ska bli eller vara framgångsrik måste den, i enlighet med Sun –Tzus tanke, inrikta sig på fiendens plan, ej dess stridskrafter. Metoden för att göra detta är, menar Beckerman, att byta till ett tillstånd där fiendens plan övergår till att vara irrelevant, och oavsett vilken justering fienden än gör i sin plan, kommer detta inte att få någon effekt. Vi å andra sidan vill ju inte vara förutsägbara, det vill säga att vi vill inte att vår väg i anpassningslandskapet ska kunna förutsägas. Vi vill således inte stanna i ett tillstånd för länge, och vi vill också kunna byta till ett annat tillstånd, som inte kan förutsägas av fienden.

2.2.5 Sammanfattning icke-linjär teori

Som vi har sett är icke-linjäritet en abstraktion, en mental föreställning, omvärldsuppfattning eller perception, mer än en metod. Enligt Beckerman så ser det ut som om stabilitet och anpassningsförmåga är varandras motsatser, och att vi helt enkelt ska välja bort stabilitet, i syfte att göra oss mer anpassningsbara. Men, menar Beckerman, det måste alltid finnas ett visst mått av stabilitet i doktriner och läror för att ge en sammanhållen inriktning, bland annat för stridskrafterna.

Den stora frågan är, och nyckeln till fortsatt överlevnad enligt Beckerman, huruvida våra doktriner eller läror har förmåga att fortsatt utvecklas och anpassa sig. Beckerman menar vidare att den icke-linjära dynamiken lär oss att den väg på vilken utvecklingen går är en väg med många olika stickspår, förgre-

³¹ Beckerman, Linda P (1999). *The Non – Linear Dynamics of War*, Orlando, USA: Science Applications International Corporation. s. 9.

ningar och korsningar, och att det bara är några av dessa som leder till framgång. Genom att själva förstå och analysera var vi befinner oss i anpassningslandskapet kan vi också komma till insikt om vilken av förgreningarna som medför störst möjlighet för vidare anpassning.

Om vi blir fast i någon ”vägkorsning”, eller låsta i något tillstånd bör vi, enligt Beckerman, öka vår omvärldsuppfattning och vårt mentala förhållnings sätt för att ”öppna upp” nya förgreningar. Om vi ser att det är svårt att ändra/öka vår omvärldsuppfattning måste vi överväga hur vi uppfattar och förhåller oss till den input vi får. Konsekvenserna av att bli fixerad vid en enda förgrening eller väg är att vi kommer att vara förutsägbara, och detta medför att vi blir sårbara för fiendens åtgärder, det vill säga vi ger honom möjlighet att förhindra våra försök att anpassa oss.

För att förenkla och ge ”bilder” på hur det är möjligt att uppfatta eller förstå ett problem eller ett fenomen såsom linjära eller icke-linjära, kan man bruka metaforer enligt nedanstående schema³².

Linjär	Icke-linjär
Analytisk	Syntetisk
Reduktionistisk	Holistisk
Uppifrån och ned	Båda vägar
Maskin (Teknologi)	Organism (Människa)
Stabilitet	På kanten av kaos
Kvantitativ	Kvalitativ

Diagram 3. Schema utvisande linjära och icke-linjära metaforer.³³

Om vi överför dessa metaforer till Beckermans exempel om det amerikanska flygvapnet och dess doktrin, förefaller det som om denna organisation bland

³² Tjöstheim I, Innset B, Haanberg J, Håvdall H, (2001), *Introduksjon til Nettverksbasert Forsvar*, Norge: Forsvarets Stabsskole, s.16.

³³ Ibid.

annat kännetecknas av stabilitet (eller monostabilitet) och med en övertro på teknologi (precisionsbombning, stealth, etc.) som avgörande faktor. al-Qaida å sin sida torde i huvudsak kännetecknas av de metaforer som uppvisas i schemats högra del. Det vill säga en organisation som i princip är diametralt motsatt den gängse hierarkiska amerikanska, i allt väsentligt är grundad på människan och dess vilja, består av nätverk av nätverk vilket bland annat möjliggör ett informationsutbyte som kan flöda tämligen fritt. Dessutom medger organisationsstrukturen att cellerna kan fortsätta att verka trots att de utsätts för avbrott och därmed också kan liknas vid en sorts organism (jämför med en mask som fortsätter att leva trots att kroppen har huggits av).

3. Empirisk undersökning/ Fallstudier

3.1 al - Qaida

3.1.1 Bakgrund

Namnet al-Qaida (Al-Qa'idah eller al Qaeda) betyder "basen"³⁴ och anses ha grundats av Usama Bin Ladin³⁵ 1988³⁶, i syfte att föra samman och organisera araber som slogs i Afghanistan mot den sovjetiska invasionsmakten. Ett första steg för att uppnå detta syfte var att rekrytera, transportera och träna sunni-islamiska extremister för den afghanska motståndsrörelsen.³⁷ I detta ingick också en ekonomisk finansiering, som Bin Laden med sin förmögna bakgrund kunde stå för³⁸. Verksamheten i Afghanistan på slutet av 80-talet gav Bin La-

³⁴ Epitetet *Basen* anses härstamma från namnet på en av de hus som Bin Laden använde för att registrera nyanlända rekryter som kom till Afghanistan för att förena sig med motståndsrörelsen. Center for Non-proliferation Studies, <http://www.cns.miis.edu/research/wtc01/alqaida.htm>, 011218, kl. 1325

³⁵ Alias: "Shaykh Usamah bin Ladin", "Abu Abdullah", "Mujahid Shaykh", "Hajj", "Abdul Hay", "al Qaga", "the Director", "the Supervisor", "the Contractor". United States of America versus Usama Bin Ladin. <http://www.fbi.gov/majcases/eastafrica/fugitives/fugitives.htm>. (Indictment. pdf), 020211, kl 1700

³⁶ Center for Nonproliferation Studies, <http://cns.miis.edu/research/wtc01/alqaida.htm>, 011218, kl. 1130

³⁷ United States Department of State, April 2001, *Patterns of Global Terrorism, 2000*. <http://www.state.gov/s/ct/rls/pgtrpt/2000/2450.htm>. 011218, kl 1300.

³⁸ Även om meningarna förvisso går i sär om hur stor förmögenhet bin Laden verkligen har, så är en samlad uppfattning att det rör sig om cirka 300 miljoner dollar. Se vidare: Reeve, Simon

den och al-Qaida ett vittgående och omfattande kontaktnät med Islamistiska extremister, som kom att få en avgörande betydelse för al-Qaidas utveckling under 1990-talet.

3.1.2 Organisation

Rent allmänt kan man säga att organisationen inom terrorgrupper normalt skiljer sig från traditionellt militärt hierarkiska. Redan på 1960-talet hade tankar på en mer *organisk*³⁹ struktur på en organisation växt fram. I en nätverksbaserad organisation erhålls en uppsättning av olikartade och spridda ”noder” (spridda både i tid och rum). Dessa noder delar samma idéer, intressen och i förekommande fall även ideologi. Det finns i huvudsak tre olika typer av nätverksstrukturer.⁴⁰

Den första benämns som ett kedjenätverk, där människor, material eller information följer en väg som består av separata kontakter, och där all kommunikation måste passera via de mellanliggande leden. Ett annat nätverksbegrepp är stjärnan, som kan liknas vid ett cykliskt nätverk, där aktörerna är knutna i en form av kartellbildning. Slutligen ha vi det så kallade flerkanaliga nätverket, som består av ett nätverk av militanta små grupperingar, där varje grupp är besläktad och förbunden med varandra. Varje typ av nätverk eller organisationsstruktur är användbar för olika typer av verksamheter. Till exempel är kedjenätverket ofta förekommande vid smugglingsoperationer, medan stjärnstrukturen normalt återfinns i terrorist- och brottssyndikat. Flerkanal strukturen dyker ofta upp hos militanta decentraliserade grupperingar, som använder Internet i hög grad. I många fall består organisationer och grupperingar av hybrider mellan de tre olika strukturerna.

(1999), *The New Jackals: Ramzi Yousef, Osama Bin Laden*, Boston: Northeastern University Press, Frontline och *A Biography of Osama Bin Laden*, <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/binladen/who/bio.html> 011218, kl 1100 samt *Patterns of Global Terrorism, 2000*. United States Department of State, <http://www.state.gov/s/ct/rls/pgtrpt/2000/2450.htm> . 011218, kl 1330.

³⁹ “ a network structure of control, authority and communication [with] lateral rather than vertical direction of communication”. Burns.T och Stalker G. M (1961), *The Management of Innovation*, Tavistock, London, s. 121.

⁴⁰ Lesser.I, Hoffman. B, Arquilla. J, Ronfeldt. D, Zanini. M. C (1999). *Countering the new terrorism*, RAND, Santa Monica, CA, USA. s. 49 f.

I al-Qaidas fall kan vi se att denna organisation har delar av varje ovan beskrivna modeller i sin verksamhet. al – Qaida består i huvudsak av soldater som utbildats i Afghanistan, Somalia mm, men organisationen tillhandahåller också nätverk bestående av terroristceller världen över. al-Qaida är dock inte enbart uppbyggt enligt cell eller nätverksprincipen. al-Qaida innehåller även en hierarkisk befälsstruktur. Detta inkluderar ett så kallat *majlis al shura* (ung. konsultativt råd). Rådet diskuterar, överväger och godkänner större politiska eller policy frågor, exempelvis terroristoperationer⁴¹ eller så kallade *fatwahs*⁴². Organisationen har även en militär kommitté som överväger de militära frågorna. Utöver ovanstående finns det i organisationen en affärskommitté, en religiös kommitté, en media kommitté och ett transportkontor.⁴³

3.1.3 Mål

al-Qaidas övergripande mål har över tiden varierat. I slutet av 1980-talet var det främsta målet att köra ut de sovjetiska inkräktarna. Från och med att USA och dess allierade utkämpade Gulfkriget 1990-91 kom en tyngdpunktsförskjutning i organisationens mål. al-Qaida kom att motsätta sig en amerikansk närvaro på den arabiska halvön. I det att al-Qaida har en islamistisk omvärldsuppfattning har organisationen ett självinnehållt motstånd mot Israel och det judiska folket. Israel och USA hade sedan länge starka band mellan sig, och Gulfkriget kom att förstärka dessa band. Men i motsvarande grad kom också al-Qaidas motstånd och hot mot dessa två länder att förstärkas. al-Qaidas officiella mål och visioner går att utläsa och tolka i deras *fatwahs* och andra deklara-

⁴¹ Alexander, Yonah och Swetnam, Michael, S. (2001), *Usama bin Ladens al-Qaida: Profile of a Terrorist Network*, Ardsley, NY, USA: Transnational Publishers Inc. s. 3.

⁴² *fatwa* = utlåtande eller "svar" av en mufti eller religiös lärd över en fråga gällande islams regler. Efter hand som metoderna inom *fiqh*, 'jurisprudensen', blev mer utformade ökade betydelsen av sådana utlåtanden för staten och den enskilde. De förekommer i dag inom så skiftande områden som bankväsende, straffrätt och politik, förutom det som kan kallas rådgivning för den enskilde. I flera länder finns särskilda kontor för utfärdande av fatwor. http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=167809. Nationalencyklopedin 2002-01-17. kl 0940. Se även: <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn?pagename=article&node=&contentId=A4342-2001Sep21¬Found=true>. 2002-01-17, kl 1020

⁴³ *United States versus Usama Bin Laden et al.* <http://www.fbi.gov/majcases/eastafrica/summary.htm>. (Indictment pdf) 020117, kl 1400

tioner. Dessa bygger på en grundläggande tes hos bin Laden och hans organisation, att de muslimska staterna är korrupta av västerlandet och dess influenser, och måste störtas med våld.

Slutligen är tanken att landsgränserna kommer att suddas ut och ett enat styre under Kalifatet återinrättas. Under 1996 utfärdade Usama bin Laden en *fathwa* som deklarerade *jihad*⁴⁴ mot Amerika och den saudiska regeringen.⁴⁵ Motståndet mot väst och Amerika tillsammans med organisationens islamistiska prägel har efter Gulfkriget smält samman och format al-Qaidas nuvarande och grundläggande mål. al-Qaida vill, tillsammans med andra islamistiska extremister störta de regimer som de anser vara icke-islamska på den arabiska halvön och upprätta ett Pan-islamiskt kalifat.⁴⁶ I denna idé ingår också tanken att alla västerlänningar och icke-muslimer skall utvisas.⁴⁷

I februari 1998 utfärdade bin Laden tillsammans med en av sina överordnande en *fathwa* som deklarerade att alla muslimer skulle döda amerikaner, inklusive civila, var helst i världen de kunde hittas. Denna *fathwa* publicerades senare i tidningen al-Quds al-Arabi den 23 februari 1998. I maj 1998 skickade Mohammad Atef (bin Ladens ställföreträdare) ett brev till al-Qaidas talesman, Khaled al Fawwaz, som innehöll en ny *fathwa*, som hade utfärdats av bin La-

⁴⁴ Jihad = heligt krig, krig för religiösa syften. I Gamla Testamentet betraktas kampen mot Israels fiender som ett heligt företag, som kräver speciell renhet. Gud tänks ingripa i striden, ofta genom att sända panik i fiendens led. Sedan kristendomen på 320-talet blivit statsreligion inom det romerska imperiet användes doktrinen om det "rättfärdiga kriget" (lat. *bellum iustum*) för att försvara kristenheten. Under framför allt medeltiden kom det "rättfärdiga kriget" också att få en offensiv prägel, gentemot både judendom och islam, t.ex. i korstågen.

Inom islam är *jihad* den enda form av krig som är tillåten. Språkligt betyder *jihad* (arab.) 'bemödande', 'ansträngning', 'kamp'. Vissa auktoriteter inom islam betraktar den "andliga ansträngningen" som den "större jihad", i motsats till den fysiska "mindre jihad". I vanlig doktrin och i den historiska traditionen har jihad dock varit förknippat med det militära försvaret och utbredandet av islam. Försvaret av islams värld, *dar al-islam*, är enligt alla uttolkningar en plikt för varje muslim. Under islams historia har krig mot icke-muslimer ofta kallats jihad. Enligt vissa moderna uttolkningar är jihad en plikt enbart i försvarssyfte, medan islams utbredande skall ske med fredliga medel. http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=200955 Nationalencyklopedin 2002-01-17, kl 1200

⁴⁵ U.S. Department of State, Fact Sheet: The charges Against International Terrorist Usama bin Laden. <http://www.usembassy.state.gov/posts/af1/www0001.html>. 020117, kl 1000

⁴⁶ Det politiska ämbete inom den islamiska världen, som innehades av en kalif. *Kalifatet* var också namnet på den politisk-religiösa islamiska staten efter Muhammeds död; http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=219677 Nationalencyklopedin 2002-01-17, kl 1330.

den. Denna fathwa var en utveckling av den fathwa som utfärdades i augusti 1996, och innehöll en deklARATION av "Ulema Union of Afghanistan" (islamiskt prästerskap) och uppmanade till jihad mot USA och dess allierade.⁴⁸ Senare i maj 1998 utfärdade bin Laden ett uttalande där han uppgav att varje muslims plikt är att förbereda sig för att med så stor kraft som möjligt attackera guds fiender.

3.1.4 Medel och metoder

Det finns ofta ett mer eller mindre medvetet mått av symbolik i de operationer al-Qaida planerar och utför. Om man tittar på de attacker som det amerikanska utrikesdepartementet anser att al-Qaida är ansvariga för, tar man upp följande attacker; bombningen av World Trade Center 1993, Riyadh 1995, Dhahran 1996, bombningarna av de amerikanska ambassaderna i Kenya och Tanzania 1998, attacken mot USS Cole 2000 och attackerna 11 september, 2001. Tittar man vidare på vilket målval al-Qaida har haft i dess attacker ser man att det handlar om mål med högt amerikanskt symbolvärde; ambassader, högteknologiska fartyg, militära och ekonomiska nervcentra (Pentagon och WTC).

al-Qaida är vidare en av sex kända organisationer som använder sig av självmordsbombare.⁴⁹ Yoram Schweitzer (forskare vid ICT, The International Policy Institute for Counter-Terrorism i Israel) har i sitt paper⁵⁰ "The Bin Laden Principle" ställt upp sju stycken mer övergripande kriterier eller kännetecken för de operationer som al-Qaida har utfört, dessa är:

- (1) Lång förberedelse
- (2) Grundlig och omsorgsfull planering
- (3) Operationen hänger på lokal infrastruktur, som byggs upp av en person med lokala känningar men som är tränad i Afghanistan

⁴⁷ <http://www.state.gov/www/global/terrorism/1999report/appb.html>. 020117, kl 1430.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Yoram Schweitzer, (April 2000), *Suicide Terrorism: Development and Characteristics*, s. 2. <http://www.ict.org.il/articles/articleDet.cfm?articleid=112#table%202> 020118, kl 1030

⁵⁰ Schweitzer Y, (august 2001), *The "Bin Laden Principle"*, <http://www.ict.org.il/> 020118, kl 1130

- (4) Attacken eller operationen är övervakad av en expert i "Högkvarteret" i Afghanistan
- (5) Attacken syftar till att åstadkomma största möjliga antal döda och skadegörelse
- (6) En eller flera självmordsbombare används
- (7) al-Qaida tar aldrig på sig ansvaret för attackerna, istället används täcknamn för att ge Usama bin Laden så kallad "deniability".

Dessa punkter kan i någon mån sägas utgöra underlag för att kunna analysera al-Qaidas *modus operandi*, på både en taktisk, operativ och strategisk nivå. Sammanfattningsvis kan man säga att avsnitt 3.1, tillsammans med Metz/Johnsons asymmetriska teorier, ligger till grund för analysen av uppsatsens första frågeställning.

3.2 Amerikanska ambassaderna i Kenya och Tanzania, 1998

Nairobi, Kenya

Första veckan i augusti 1998 möttes Abdullah Ahmed Abdullah, Fazul Abdullah Mohammed, Mohamed Rashed Daoud Al- Owhali och "Azzam" samt andra medlemmar av al-Qaida i ett hus på New Runda Estates 43 i Nairobi, Kenya. Syftet var att gå igenom de sista detaljerna inför attacken mot den amerikanska ambassaden i Nairobi.⁵¹ Runt den 4 augusti genomförde dessa sedan en rekognoscering av området kring ambassaden. Ungefär klockan 0930 den 7 augusti sätter sig Mohamed Rashed Daoud Al- Owhali och "Azzam" i en mindre lastbil, innehållande en stor mängd sprängämnen, och kör mot den amerikanska ambassaden. När lastbilen närmar sig baksidan på ambassadbyggnaden, kliver Daoud Al- Owhali ur lastbilen, och kastar en chockgranat i riktning mot vaktten, och försöker sedan fly. Några sekunder senare detonerar "Azzam" bilbomben. Förödelsen blir total. Bomben dödade 212 personer, varav 12 amerikaner, och skadade ytterligare cirka 4650 personer. Ambassaden fick omfattande ska-

⁵¹ *United States versus Usama Bin Laden et al.*, s.39.
<http://www.fbi.gov/majcases/estafrica/summary.htm>. (Indictment pdf) 020213, kl 1130

dor; explosionen slet sönder samtliga våningsplan och ambassaden blåstes ut totalt.⁵²

Dar el Salaam, Tanzania

I juni 1998 hyrde Khalfan Khamis Mohamed och Fahid Mohamed Ally Msalam hus nummer 213 i Ilaladistriktet i Dar es Salaam.⁵³ I juli samma år köpte Sheikh Ahmed Salim Swedan och Ahmed Khalfan Ghailani en Nissan Atlas truck. Samma månad påbörjades svets- och mekaniska arbeten på Nissanbilen, och tillsammans med de inköpta oxygen- och acetylentankarna, påbörjades förberedelserna med bomben. Sista veckan i juli eller möjligen första veckan i augusti samlades samtliga fyra jämte en person som kallas ”tysk-ahmed”⁵⁴ för att slutplanera attacken mot den amerikanska ambassaden i Dar es Salaam.

På morgonen den 7 augusti körde ”tysk-ahmed” och Khalfan Khamis Mohamed Nissantrucken mot ambassaden. Efter ett tag hoppar Khalfan av, medan ”tysk-ahmed” ensam fortsätter färden. Samma morgon som bomben i Nairobi detonerade, och på nästan samma tid cirka klockan 10:39, detonerade ”tysk-ahmed” via truckens batterier, bilbomben. Tanken var troligen att köra trucken så långt in på området som möjligt, men det sista som tysk-ahmed såg innan han utlöste bomben, var förmodligen en tankbil, som av en händelse blockerade vägen in till ambassaden⁵⁵. Elva personer dödades och cirka 72 skadades. Ambasadbyggnaden fick svåra skador, men till skillnad från i Nairobi, så klarade sig de omkringliggande byggnaderna bättre.

⁵² FBI:s hemsida. <http://www.fbi.gov/majcases/eastafrica/summary.htm>. 020211, kl 1330.

⁵³ *United States versus Usama Bin Laden et al.*, s.34.

<http://www.fbi.gov/majcases/eastafrica/summary.htm>. (Indictment pdf) 020212, kl 1130

⁵⁴ “Ahmed the German”. *United States versus Usama Bin Laden et al.*, s.37.

<http://www.fbi.gov/majcases/eastafrica/summary.htm>. (Indictment pdf) 020212, kl 1130

⁵⁵ The State Department (1999) *Report of the Accountability Review Boards – Dar es Salaam: Discussion and Findings*, s. 1.

http://www.state.gov/www/regions/africa/accountability_report.html. 020212, kl 1230.

3.2.1 Attacken ur ett amerikanskt perspektiv

”The most critical was that no attention was paid to vehicle bomb attacks in the Departments emergency actions plans or the embassies security procedures and systems”⁵⁶

Förutom själva åtalet mot bin-Laden och al-Qaida⁵⁷ för bombningarna i Afrika, vidtog det amerikanska utrikesdepartementet – The State Department en undersökning av ambassadbombningarna⁵⁸. Denna undersökning diskuterar omkring ett antal faktorer som anses ha haft mer eller mindre stor betydelse för att attackerna gick att genomföra. Dessa faktorer sträcker sig över rent taktiska frågor till olika policyinriktningar och institutionella frågor på departementsnivå. En del av kritiken stödjer sig på en rapport som lades fram redan i juni 1985, den så kallade Inman-rapporten.⁵⁹ Bland annat rekommenderade Inman-rapporten att de så kallade EAP’s (Emergency Action Plans – ska finnas vid varje amerikansk beskickning i världen) vid ambassaderna måste räkna med och bygga på oförutsedda händelser. Varken ambassaden i Nairobi eller Dar es Salaam förväntade sig ett hot i form av en bilbomb.⁶⁰ På det institutionella planet riktas det kritik mot det egna departementet för att ha misslyckats i att uppfatta hot med bilbomber från den transnationella terrorismen.⁶¹ Dessutom är nämnden ”*especially disturbed*” angående den amerikanska administrationens kollektiva misslyckande avseende att förse de amerikanska diplomatiska missionerna med adekvata resurser. Attackerna medförde bland annat att det amerikanska utrikesdepartementet avdelade, efter ett kongressbeslut, över en (1) *miljard* dollar för att förstärka och upprusta säkerheten upp till den så kallade

⁵⁶ Ibid. s.7.

⁵⁷ *United States versus Usama Bin Laden et al.*,

<http://www.fbi.gov/majcases/eastafrica/summary.htm>. (Indictment pdf) 020212, kl 1130.

⁵⁸ The State Department (1999) *Report of the Accountability Review Boards – Bombings of the U S Embassies in Nairobi, Kenya and Dar es Salaam, Tanzania on August 7, 1998*, http://www.state.gov/www/regions/africa/accountability_report.html. 020212, kl 1230.

⁵⁹ *Report of the Secretary of State’s Advisory Panel on Overseas Security* (The Inman Report). http://www.state.gov/www/publications/1985inman_report/inman1.html. 020212, kl 1300

⁶⁰ The State Department (1999) *Report of the Accountability Review Boards – Bombings of the U S Embassies in Nairobi, Kenya and Dar es Salaam, Tanzania on August 7, 1998, Executive Overview*, s. 2. http://www.state.gov/www/regions/africa/accountability_report.html. 020212, kl 1230.

⁶¹ Ibid. s.3.

”Inman-nivån” hos de utländska beskickningarna. Rapporten finner vidare att såväl underrättelsefunktionen som policyarbetarna lutade sig mot de taktiska underrättelserna för att fastställa eventuella terroristhot mot amerikanska beskickningar. Detta skulle ge förvarning om eventuella terroristattacker. Ingen sådan förvarning kunde återfinnas innan bombningarna skedde. Däremot hade det tidigare funnits underrättelserapporter som indikerat flera hot mot amerikanska diplomatiska och andra installationer, bland annat mot den amerikanska ambassaden i Nairobi.⁶² Dessa rapporter ansågs dock inte bygga på tillförlitliga källor.⁶³ Dessutom hade underrättelse- och säkerhetstjänsten på taktisk nivå konfronterat bland annat al-Qaida i Nairobi, vilket därmed medförde att detta hot ansågs ha avlägsnats.⁶⁴ Trots detta och trots påstötningar i Washington från olika enskilda såväl som ambassader, vidhöll utrikesdepartement och underrättelsesamhället att terroristhotet var på nivån ”medium”, och att det var osannolikt att ambassaden i Nairobi var ett mål för terrorister.⁶⁵

Rapporten drar vidare slutsatsen att det mest kritiska felet var att ingen uppmärksamhet överhuvudtaget hade riktats mot en attack med bilbomber.⁶⁶ Vidare konstaterar rapporten, i tre huvudsatser, att huvuddelen av de fel som hade begåtts låg på ett system- och institutionellt plan, vilket administrationen i Washington ansvarade för. Rapporten konstaterar således att:

- (a) processen för att bedöma hotbilder mot de amerikanska beskickningarna, inte fungerade,
- (b) det rådde kronisk brist på medel för att förstärka och förbättra säkerheten på ambassaderna och

⁶² The State Department (1999) *Report of the Accountability Review Boards – Bombings of the US Embassies in Nairobi, Kenya and Dar es Salaam, Tanzania on August 7, 1998, Executive Overview*, NAIROBI: DISCUSSIONS AND FINDINGS, s 3.

http://www.state.gov/www/regions/africa/accountability_report.html. 020212, kl 1230.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ I grunddokumentet är denna passage försedd med en asterisk, vilket betyder att ytterligare information finns att hämta i en hemlig version.

⁶⁵ The State Department (1999) *Report of the Accountability Review Boards – Bombings of the US Embassies in Nairobi, Kenya and Dar es Salaam, Tanzania on August 7, 1998, Executive Overview*, NAIROBI: DISCUSSIONS AND FINDINGS, s 6 f.

http://www.state.gov/www/regions/africa/accountability_report.html. 020212, kl 1230.

⁶⁶ Ibid. s.7.

(c) underlåtenhet att förbereda sig mot bilbomber, vilket riktlinjerna i EAP föreskrev.

Man kan avslutningsvis konstatera att rapporten uppehåller sig kring de tre sistnämnda större områden eller företeelser som kom att påverka möjligheten för att attackerna skulle kunna genomföras. För det första uppehåller sig rapporten en hel del vid den så kallade Inmanrapporten, som redan 1985 rekommenderade att ambassaderna måste räkna med oförutsedda händelser. För det andra beskrivs hur en underrättelse som kommer nerifrån, fastnar i byråkratin på utrikesdepartementet i Washington, vilket är den institution som via order och budget, uppifrån och ner i hierarkin, styr de åtgärder som ska vidtagas vid respektive ambassad. Sist, men icke minst konstaterar rapporten att själva det faktum att ingen *uppmärksamhet* över huvudtaget hade fästs på hotet från terrorister med bilbomber, var det mest kritiska i denna händelse.

3.3 USS Cole, Aden, Jemen 2000

Bakgrund

Den 12 oktober 2000, ungefär klockan 11: 35 lokal tid, detonerade en sprängladdning med cirka 250 kilo sprängmedel som fanns på en gummibåt långsides med USS Cole i hamnen i Aden, Jemen. Explosionen, som bestod av cirka 250 kilo sprängämne med riktad sprängverkan, slet upp ett hål i fartygets skrov på mellan 12 och 14 meter, och dödade 19, inklusive de två personer som hade framfört gummibåten, samt skadade 39 stycken.⁶⁷ USS Cole var en av fyra högteknologiska kryssare med byggår 1991. Kostnaden för ett av dessa fartyg uppgick till cirka 789 miljoner dollar (ung. 924 Milj dollar omräknat till 2001 års pengavärde). USS Cole var således ett mycket exklusivt och högklassigt fartyg med det absolut senaste inom teknologi, och kan i någon mån sägas symbolisera den amerikanska teknologiska utvecklingsnivån.

⁶⁷ Report of the House Armed Services Committee Staff, (May 2001), *The Investigation into the attack on the U.S.S. Cole*, s.1. www.house.gov/hasc/Publications/107thCongress/colereport.PDF

3.3.1 Attacken ur ett amerikanskt perspektiv

”We did not believe an attack in Yemen would occur”⁶⁸

Förutom den direkta militära aktionen, när President Clinton gav order om att skicka 80 Tomahawkrobotar mot vad som antogs vara träningsläger för al-Qaida i Afghansistan och Sudan vara, vidtogs en undersökning som utfördes av *House Armed Services Committee Staff* (Kansliet för Representanhusets Försvarsutskott). I denna återfinns en mängd faktorer som anses ha lett fram till att USS Cole kunde så att säga blotta sig, och som man säger: *”While there was no singlepoint failure that led to the attack, numerous factors combined in ways that left the ship and its crew vulnerable”⁶⁹.*

Undersökningskommittén har här tittat på orsakssamband från global/strategisk ner till taktisk nivå. På den säkerhetspolitiska nivån säger man att *”U.S. national security strategy called for engagement with Yemen”⁷⁰*. Detta implementerades av USCENTCOM och USNAVCENT via flottbesök och kortare bränslepåfyllningsstopp. Detta tolkades också som en vinna – vinna situation, då detta dels uppfyllde operationella behov, dels kunde implementera den amerikanska strategiska policyn. Dessa visiter gjordes vidare med full kunskap om att Jemen var en fristad för olika typer av terroristgrupperingar.⁷¹

Detta medförde således att ett större antal fartyg kom att stanna och bunkra i Jemen, vilket alltså ökade riskerna för amerikanska örlogsfartyg (eller, om man så vill, förlängde ”window of opportunity” för en eventuell angripare). De ändrade förutsättningar i den geopolitiska inriktningen borde ha lett till en mer kritisk utvärdering av det amerikanska engagemanget i Jemen - detta hade inte gjorts, avslutar kommissionen.

I den sårbarhetsutvärdering man gjorde på hamnen i Aden, vilken för övrigt hade gjorts två år innan USS Cole attackerades, fokuserade primärt på landbaserade hot, och inte på hot från vattnet. Vidare konstaterar kommissionen att

⁶⁸ Den amerikanske marinministern Richard Danzig ur ett memorandum till Försvarsministern, 18 januari, 2001. Ibid. s.9.

⁶⁹ Report of the House Armed Services Committee Staff, (May 2001), *The Investigation into the attack on the U.S.S. Cole*.

www.house.gov/hasc/Publications/107thCongress/colereport.PDF. 020211, kl 1230.

⁷⁰ Ibid. (Appendix A)

den antiterroristutbildning som finns hos US Navy också i huvudsak omfattar terrorishot som emanerar från land, och följaktligen lite eller inget fokus på så att säga vattenburen terrorism.⁷²

På underrättelsesidan konstaterar rapporten att information om ett tänkbart terrorhot mot amerikanska örlogsfartyg i Aden vidarebefordrades från FBI till försvarsdepartementet i augusti 1998⁷³, vilket delvis motsäger General Zinnis vittnesmål om att ”*Aden never had a specific terrorist threat...*”⁷⁴.

Om jag avslutningsvis försöker att sammanfatta rapporten ser man ett par övergripande tendenser i denna. För det första kan man lägga märke till hur rent säkerhetspolitiska/strategiska beslut (engagemanget i Jemen) ”tvingar” den amerikanska marinen att visa närvaro där, med en förlängd ”window of opportunity” som följd. För det andra fanns det underrättelseinformation som antydde att en attack skulle kunna komma, men denna omvandlades inte till specifika taktiska varningar, som skulle kunna medföra att befälhavaren på USS Cole fick en större mental beredskap.⁷⁵

Avseende de organisatoriska frågorna är rapporten kritisk till att USCENTCOM är baserad på det amerikanska fastlandet, istället för i AOR (Area Of Operations). Det sistnämnda kan uppfattas som ett försök till att decentralisera organisationen i syfte att få kortare kommunikationsvägar och att ge den lokale befälhavaren ansvar för verksamheten i området. Avslutningsvis rekommenderar rapporten att det ska vara en enda standard för skydd av egna förband på samtliga av de amerikanska örlogsfartygen samt att det vattenburna terrorishotet måste få en större uppmärksamhet.

3.4 World Trade Center, Pentagon, USA 2001

Bakgrund

Klockan 0848 lokal tid flög American Airlines Boeing 767, flight 11, med nitiotvå passagerare in World Trade Centers norra torn. Exakt femton minuter

⁷¹ Ibid. s. 7.

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid. s. 8.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid. s. 9.

senare, klocka 0903, körde United Airlines Boeing 767, flight 175, med sextiofem passagerare in det södra tornet. Ytterligare trettiosju minuter förflyter, då, klockan 0940, Pentagon träffas av American Airlines flight 77. Klockan tre minuter över tio störtar United Airlines flight 93, etthundratjugoåtta kilometer sydost om Pittsburgh. I spekulationerna över vilket mål flight 93 var avsett för har Vita Huset, Capitolium och kärnkraftverket på Three Mile Island nämnts. Två minuter efter det att flight 93 hade störtat, rasar World Trade Centers södra torn.⁷⁶ Efter ytterligare tjugofyra minuter rasar även det norra tornet. Inom loppet av en timme och fyrtioen minuter har terroristerna chockat en hel värld och i det närmaste lamslagit världens största och mäktigaste politiska, militära och ekonomiska makt – USA; ett oerhört samtidigt slag mot både nervcentra och hjärta.

3.4.1 Attacken ur ett amerikanskt perspektiv

“We as a nation cannot afford to respond to terrorist attacks on our soil on an ad-hoc basis after an attack has commenced”⁷⁷

I efterdyningarna till 11 september har ett antal rapporter från olika institutioner, departement, vapen- och truppslag etc. kommit. Men för att få ett något sånär nationellt grepp på konsekvenser, och därtill hörande förslag och rekommendationer, torde RAND:s årsberättelse för tredje kvartalet⁷⁸ vara den som beskriver detta bäst. En skillnad mot de två förra rapporterna (Ambassaderna i Tanzania och Kenya samt USS Cole), är att eftersom 11 september var den avgjort största internationella terroristattacken på amerikansk mark, så har rapporten en mer övergripande och nationell målsättning för olika politiskt strategiska funktioner.

Vad avser den militära delen i rapporten menar rapporten att den existerande strukturen för samordningen mellan den militära ledningen och instanser för

⁷⁶ Samtliga uppgifter under Bakgrund är hämtad från <http://www.webpan.com/msauers/911/wtc.html> 020321, kl 2030

⁷⁷ *Third Annual Report to the President and the Congress of the Advisory Panel to Assess Domestic Response Capabilities for Terrorism Involving Weapons of Mass Destruction, III, (Dedicated to Ray Downey)* (15 dec 2001). s. 51. <http://www.rand.org/nsrd/terrpanel/> 020324, kl 1800.

⁷⁸Ibid.

inrikes säkerhet inte är tillräckliga. Därför föreslår rapporten att en ny enhetlig ledningsstruktur etableras, i syfte att tillse att alla militära funktioner kan verkställas för att stötta civila myndigheter. Vidare föreslår rapporten att Försvarsministern utvecklar mer detaljerade planer för användandet av militära maktmedel i ett inrikes brett spektrum. Dessa planer bör koordineras med staten och andra federala myndigheter i syfte att kunna få mer renodlade planer på både stats- och regional nivå. Utöver detta rekommenderar rapporten att Nationalgardet ska få nya och specifika uppgiftsområden för att säkerställa understöd till de civila myndigheterna.⁷⁹

I rapporten beskrivs också vilka förändringar och rekommendationer som avser cyberrymden och dess säkerhet. Rapporten föreslår här att, trots att mer än 80 % av informationssystemen är i privat ägo, måste en lösning innebära att en aldrig förut skådat (*"unprecedented"*) kompanjonskap mellan stat och privat sektor. Vidare föreslås att kongressen bör inrätta en speciell cyberdomstol (*"Cyber Court"*), i syfte att lättare kunna sörja för en utökad arsenal avseende avlyssnings- och spårningsrutiner.⁸⁰

En annan rekommendation till kongressen handlar om att sätta upp en ny kommitté för kampen mot terrorism, i syfte att få en övergripande blick över de program och de myndigheter som handhar terroristfrågor. Enligt rapporten är filosofin bakom detta förslag är att åstadkomma en så kallad brännpunkt (*"focal point"*) hos kongressen, där administrationen kan presentera den strategi, program, planer och budget mm, och där relevanta åtgärder kan övervägas. Den direkta orsaken till detta är att det enligt rapporten, minst 40 olika kommittéer och underkommittéer som behandlar frågor rörande terrorism.⁸¹ Rapporten menar vidare att en effektiv respons bygger på att förstärka redan existerande organisationer, främst genom så kallad allriskträning (*"all-hazard training"*) och förbättringar på materialsidan i dessa.⁸² Detta skulle sammantaget syfta till att få en så kallad *"all-hazard preparedness"*.

⁷⁹ Ibid. s.x f.

⁸⁰ Ibid. s.ix f.

⁸¹ Ibid. s.3.

⁸² Ibid. s.iv f.

Rapporten beskriver vidare säkerhetsprocesser och problematiken kring de amerikanska land- och sjögränserna. Rekommendationerna för att ta i tu med detta handlar bland annat om att upprätta en mellanstatlig rådgivningsgrupp som ska se över gränsproblematiken. Vidare vill rapporten att upptäckts- och varningssystem längs land- och sjögräns skall förstärkas, både vad gäller ekonomi och forskningsinsatser. Utöver detta anser rapporten att det ska sörjas för att en ny databas, ett så kallat *Border Security Awareness System*, ska utvecklas.⁸³

Vid en jämförelse mellan de tre rapporterna kan man konstatera att i rapporten om 11 september är man försiktig med att peka ut någon ansvarig, istället andas rapporten nationell sammanslutning, och skyddet av hemlandet är det primära. I de andra två rapporterna, främst i rapporten om ambassadbombningarna, finns det ett annat tonläge. Rapporterna efter bombningarna i Afrika och USS Cole pekar i större omfattning ut funktioner, myndigheter och institutioner som ansvariga och rapporterna har mer explicita rekommendationer än WTC-rapporten.

4. Empirisk undersökning/ Analys av fallstudier i ett teoretiskt perspektiv

4.1 Inledning

Den definition och karaktäristika som Metz/Johnson ger begreppet asymmetri, avser jag att i min analys jämföra med dels det jag kommer fram till i min bakgrundsbeskrivning av al-Qaida, dels med de komprimerade inledningarna inför varje attack. Inom Beckermans teoribildning om den icke-linjära krigföringens dynamik kommer jag bland annat att använda hennes begrepp anpassningslandskap och hur denna är kopplad till Boyds OODA-Loop samt hennes resonemang om monostabilitet, för att utifrån dessa, via bland annat de linjära/icke-linjära metaforer som redogörs för i teoriavsnittet, tolka de rapporter som jag redogör för under respektive attack. Denna tolkning kommer att göras utifrån

⁸³ Ibid. s. 35 ff.

en förförståelse att de amerikanska rapporterna uppvisar ett uttryck för en linjär omvärldsuppfattning. Jag avser avslutningsvis via en modell (se nedan), där symmetri/asymmetri och linjäritet/icke-linjäritet kopplas samman, att diskutera och försöka åskådliggöra de svårigheter som kan tänkas uppstå när nämnda begreppspar stöter på varandra.

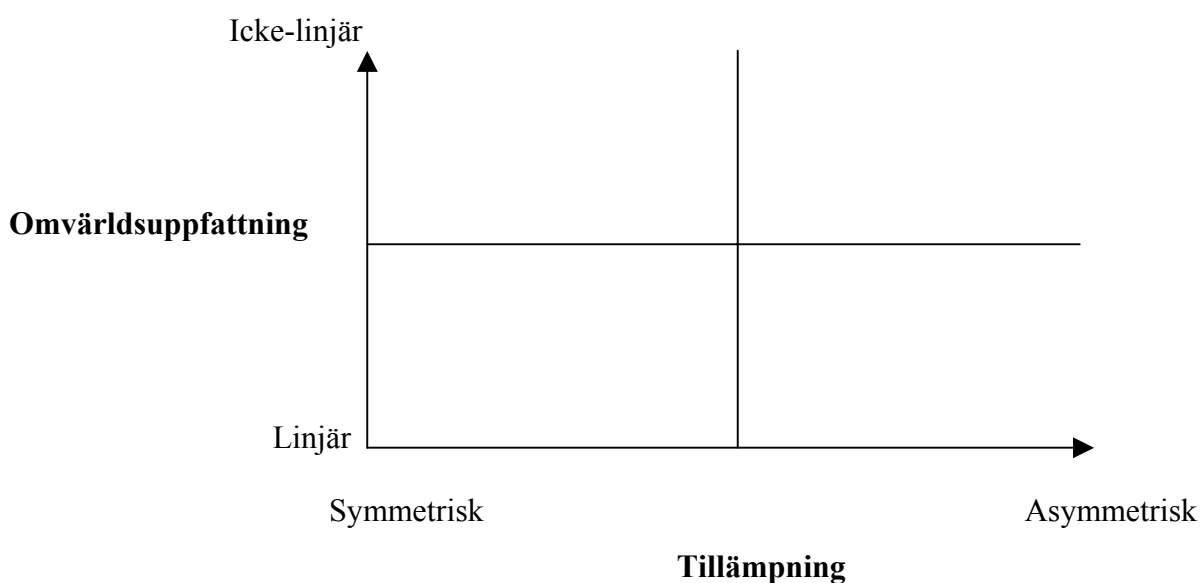

Diagram 3: Författarens konstruktion.

Omvärldsuppfattning består av icke-linjäritet såsom den beskrivs av Beckermans teori, och linjäritet, vilket enligt min hypotes är den dominerande amerikanska uppfattningen, och som torde visa sig i de rapporter jag analyserar. Axeln *Tillämpning* står för de fem olika asymmetriska former som Metz/Johnson beskriver under avsnittet asymmetriska former, det vill säga metod, teknologi, vilja/moral, organisation och uthållighet/tålamod.

4.2 På vilket sätt kan attackerna betraktas som asymmetrisk krigföring?

4.2.1 Asymmetriska former

Om vi granskar Metz/Johnson och deras olika asymmetriska former och Yoram Schweitzers kriterier för al-Qaidas modus operandi, samt jämför dessa med de tre attackerna, finner vi strax att omständigheterna kring dessa attacker till stora

delar underbygger deras resonemang. Vad gäller den asymmetriska metoden kan man se att bland annat valet av självmordsbombare, valet av bil, båt respektive flyg som medel, valet av geografisk plats (tre kontinenter) samt valet av mål (ambassad, högteknologi, militära/politiska/ekonomiska centra) sammantaget medför att al-Qaidas metoder innehåller vad Metz/Johnson kallar för ett *okonventionellt användande av operationella koncept*.

Dessutom omfattar samtliga tre attacker de kriterier eller kännetecken som Yoram Schweitzer beskriver (avsnitt 3.1.4). Man kan möjligen i detta sammanhang diskutera Schweitzers punkt (5). Det torde vara så att till exempel attacken 11 september, utöver de ”taktiska” mål som anges i punkt (5), också hade strategiska syften. Bland annat kan man tänka sig att bin Laden med attacken 11 september syftade till ett globalt samgående mellan arabiska stater och organisationer för att bekämpa USA och Väst.⁸⁴ Dessutom torde attacken ha haft en mycket stor psykologisk effekt på i stort sett hela det amerikanska samhället.

Betraktar vi den asymmetriska teknologin kan man också här göra jämförelsen med Vietnamkriget. Trots den oerhörda amerikanska teknologiska överlägsenheten, med enorma resurser för datainhämtning, övervakning, avlyssning, sensorer mm, som för övrigt kan tolkas som ett uttryck för den amerikanska uppfattningen att mer teknologi ofta är en stor del av svaret på uppkomna problem, lyckades al-Qaida att slå mot amerikanska installationer. Den asymmetriska viljan och moralen, som enligt Metz/Johnson hänger tätt samman med den så kallade normativa asymmetrin, framträder också ganska tydligt i attackerna, kanske främst, återigen, via självmordet som medel. Detta är för oss i väst något otänkbart och följer alltså inte våra västliga normer, och är således ett exempel på en normativ asymmetri.

⁸⁴ I Strategic forecasts (Stratfor) analys av al-Qaidas doktrin framgår bland annat att al-Qaidas huvudmål, efter 11 september, torde vara att överleva som organisation, vilket är en del i deras syfte att se till att en konfrontation mellan islamiska världen och USA kommer tillstånd, gärna med nukleära förtecken, och visa världen att USA är den islamiska världens fiende nummer ett. Stratfor menar också i sin analys att efter man har visat att man har förmåga att slå mot det amerikanska kärnlandet, nu också måste visa att man kan överleva den amerikanska responsen. http://www.stratfor.com/premium/analysis_view.php?ID=203441. 020416, kl 1430.

Avseende asymmetrisk organisation så kan man ganska klart klarlägga den asymmetri som råder mellan de hierarkiskt organiserade amerikanska samhället och krigsmakt, och det nätverk av nätverk, och de fördelar detta medför, som al-Qaida består av. När vi vidare betraktar den asymmetriska uthålligheten, eller tålmodet, kan man också konstatera att det är al-Qaida som väljer både tid och plats för sina attacker, vilket därmed också ger dem såväl ett psykologiskt som ett reellt övertag. Anthony Cordesman skriver att: "*Patience is not a great American virtue, and turning away from the spectre of an urgent artificial crisis to evolving a response that is normally forced on the United States, rather than one it accepts.*"⁸⁵ Således har vi att göra med en part (USA) som vill utkämpa en kort konflikt, men som Metz/Johnson beskriver, är tvingad av al-Qaidas asymmetriska uthållighet att utkämpa denna över lång tid.⁸⁶ Sammanfattningsvis kan man således konstatera att ur ett amerikanskt perspektiv omfattar och tillämpar al-Qaida samtliga kriterier och kännetecken som både Schweitzer och Metz/Johnson ställer upp. Vilket i sin tur betyder att al-Qaidas tillämpning av begreppsparat symmetri/asymmetri klart kan hänvisas till, ur amerikansk (och västlig) synvinkel, asymmetriska krigföringsmetoder.

4.3 På vilket sätt kan man tolka amerikanska myndigheters utvärderingar och respons till attackerna som ett utslag av en linjär omvärldsuppfattning?

4.3.1 Anpassningslandskapet

Beckerman resonerar i sin teori om icke-linjär dynamik om begreppet anpassningslandskap, och hur tillstånd i denna kan medge större möjligheter till framgång än andra, vilket i sin tur beror på att förmågan till att anpassa sig till omvärlden är hög. Om man sammantaget försöker återge en helhetsbild av de tre

⁸⁵Cordesman A, (2002), *Terrorism, Asymmetric Warfare And Weapons of Mass destruction*, USA, Washington: Praeger.

⁸⁶ Enligt Michael Howard, som citerar den brittiske försvarschefen Admiral Sir Michael Boyce, som anser att denna kamp kan pågå kanske lika länge som hela det kalla kriget pågick. Ur *Foreign Affairs*, jan/feb 2002, volym 81, Nr. 1. s.8.
http://ehostvgw2.epnet.com/ehost.asp?key=204.179.122.129_8000_1249266634&site=ehost&return=020417,kl1500.

attackerna och den amerikanska responsen mot dessa, torde detta kunna överföras till Beckermans resonemang om hur aktörer agerar och därmed vandrar eller rör sig i det så kallade anpassningslandskapet.

Efter bombningarna i Afrika vidtogs en mängd olika åtgärder för att skydda amerikanska beskickningar runt om i världen, även de som inte hade en direkt hotbild mot sig. al-Qaida slår då till mot amerikansk trupp (USS *Cole*), på ett helt annat ställe än det förra, och medför att åtgärder, force protection, för amerikanska militära installationer, materiel och trupp utomlands även där vidtas. USA hade alltså vid det här laget alltså sett till att amerikanska politiska och militära tillgångar utomlands hade ett, med amerikanska mått mätt, fullgott skydd. Det är då i detta sammanhang intressant att se hur amerikanerna hade så att säga låst sin uppfattning om att resurser måste läggas på att skydda sina egna utländska intressen och inte direkt övervägt, åtminstone inte officiellt, att nästa konventionella attack skulle kunna ske mot kärnlandet.⁸⁷

Överfört till Beckermans resonemang om anpassningslandskapet kan detta ses som de amerikanska åtgärderna efter bombningarna i Afrika medförde att de såg sig själva som på toppen av ett anpassningsberg, bara för att se att fienden (al-Qaida) anpassar sig och slår till mot ett helt annat mål, på en helt annan tid och plats. Ovanstående resonemang torde också gälla efter attacken USS *Cole* – amerikanska åtgärder medför att de ånyo anser sig vara på toppen av ett berg, medan al-Qaida anpassar sig och slår den 11 september till mot ett ännu mer osannolikt mål, än vad USS *Cole* utgjorde. Att som amerikanerna besitta ett berg i anpassningslandskapet, det vill säga att försvåra nya attacker mot ambassader genom att sätta in mer resurser, är bara en fördel så länge man anser och bedömer att nästa attack också ska ske mot en ambassad.

Denna bedömning torde al-Qaida redan gjort och anpassade sig därefter också, varvid nästa attack således inte genomförs mot en ambassad, utan mot USS *Cole* istället. Detta mönster torde ha upprepats efter USS *Cole*, och efter

⁸⁷ Den huvudsakliga planering för en attack mot det amerikanska kärnlandet har varit inriktad mot attacker med NBC-stridmedel, eller med det engelska språkbruket WMD (Weapons of Mass destruction).

attackerna mot ambassaderna och *Cole* kom så 11 september och attacken mot det amerikanska kärnlandet. al-Qaidas planering för dessa tre attacker kan ha varit klar från början, men det troliga är att al-Qaida anpassade målval och metod bland annat efter den amerikanska responsen. Och detta skulle i så fall vara exempel på hur al-Qaida således anpassar sig efter motståndarens (USA) vändning i anpassningslandskapet, och mer eller mindre medvetet, utnyttjade den amerikanska responsen till sin fördel.

Beckerman menar vidare att den typiska kompensationen i ett skiftande och övergående anpassningslandskap är att, på basis av nya uppdateringar (exempelvis attacken mot USS *Cole*), justera planen och ge nya direktiv (rapport) Men tiden mellan det att rapportens direktiv kommer ut och omsättandet av densamma är alltid längre, än den tid det tar för anpassningslandskapet att ändra sig (kom ihåg att anpassningslandskapet hela tiden ändrar sig allteftersom vi och vår motståndare agerar i denna). Det vill säga att i princip är det redan var för sent när väl bomberna mot ambassaderna i Afrika hade detonerat.

En tolkning av det amerikanska tankesättet är således att amerikanerna agerar som om de hela tiden rör sig i ett fast och oföränderligt anpassningslandskap, och att de inte upplever att det ”berg” i anpassningslandskapet som de själva anser ha ”bestigit” inte är något ”berg”, utan snarare en ”kulle”, som i själva verket har plattats ut av de anpassade åtgärder som vidtagits av al-Qaida. Alltså, själva det faktum att exempelvis bombningen av ambassaderna skedde, ändrade anpassningslandskapet omedelbart (med det menas bland annat att det är osannolikt att nästa attack kommer att ske mot en ambassad), men det amerikanska förhållningssättet var istället att man måste förstärka och skydda resten av ambassaderna - komma upp på berget, det vill säga en efter rådande omständigheter linjär anpassning.

En för övrigt intressant anekdot i sammanhanget är den amerikanska beskrivningen och tolkningen av begreppet *all-hazard*. I den amerikanska tabulaturen innefattar detta begrepp risker, riskfylldhet eller fara, medan en ”icke-linjär tolkning” istället skulle framhäva begreppets andra innebörd, nämligen slump eller tillfällighet!

4.3.2 Boyd's OODA-Loop

Denna anpassning (eller oförmåga till anpassning) skulle också kunna överföras till Boyds OODA-Loop, där det förefaller som om den amerikanska respon- sen aldrig hinner ”ikapp” den planering och de attacker al-Qaida utför, och därmed aldrig kommer innanför al-Qaidas beslutscykel. Detta skulle bland annat kunna bero på att, som Beckerman också säger, den amerikanska administ- rationen inte har tolkat, diagnostiserat eller på rätt sätt uppfattat den input (at- tackerna) som systemet har fått.

Det verkar således som om de amerikanska rapporterna i allt väsentligt har uppehållit sig vid att försöka se till att skydda sig mot att en förnyad attack skulle ske mot samma mål! Detta skydd har dessutom åstadkommit via att förnyade resurser i form av pengar, materiel mm har så att säga ”östs” på pro- blemet (oskyddade ambassader och militära tillgångar av olika slag). Vidare kan man skönja ett intressant organisationsresonemang i rapporterna. Dessa går i huvudsak ut på att förstärka befintliga organisationer, tillföra nya organisa- tionsenheter, åstadkomma helt nya organisationer eller se till att informations- flödet uppifrån och ned flyter bättre, och i samtliga av dessa fall pratar vi om hierarkiska organisationer. Detta är, om vi anknyter till de metaforer som ka- raktäriserar linjäritet respektive icke-linjäritet, exempel på ett uppifrån och ned – tänkande. Ett annat exempel på en övergripande tendens i rapporterna, och som också antyder ett amerikanskt linjärt tänkande, är att de ofta ser problem (attackerna) som ett analytiskt och reduktionistiskt dito, och där det finns ett givet svar på hur man ska lösa dessa problem, vilka i sin tur dessutom, enligt amerikanerna, också har linjära orsaker, och som Anthony Cordesman uttrycker sig: “*Complexity and uncertainty are not conditions that Americans easily tolerate.*”⁸⁸

Ovisslet och oöverskådligt är således någonting som USA uppfattar att man, genom att tillföra tillräckligt med resurser kan komma tillrätta med. Ef- tersom Amerika vill minimera osäkerhet och komplexitet, och därmed vill

⁸⁸ Cordesman A, (2002), *Terrorism, Asymmetric Warfare And Weapons of Mass destruction*, USA, Washington: Praeger. s. 242.

kunna operera innanför det som Beckerman kallar för ”the prediction horizon” (förutsägelsehorisonten), så blir man enligt Beckerman också sårbar. Ty fienden kommer följaktligen också att kunna förutse vad som kommer att hända och kan således anpassa sig därefter.

De ovan nämnda faktorer som i mitt resonemang kan hänföras till ett amerikanskt linjärt tänkande, torde i allt väsentligt grunda sig på de faktorer som Beckerman redogör för i OODA-Loopens Orientation-fas. Det vill säga kulturella traditioner, tidigare erfarenheter, ny information och hur dessa tillsammans påverkar den analys och syntes som görs. Detta medför att den tolkning av omvärlden som USA gör i Orientation-fasen och som grundar sig på de nämnda faktorerna, torde i förlängningen också manifesteras i bland annat de rapporter jag undersökt, vilka kan tolkas som ett linjärt tänkande.

Således kommer också denna linjära omvärldsuppfattning, eller om man så vill en snäv förståelsehorisont, innebära att USA OODA-Loop mycket lättare kan penetreras och göras obsolet av al-Qaida och dess verksamhet. Alltså, USA kan inte, och hinner inte ta sig in i al-Qaidas OODA-Loop på grund av sitt linjära tänkande, vilket i grunden beror på en begränsad förståelsehorisont och en ofullständig omvärldsuppfattning.

4.4 Vilka svårigheter återfinns i förhållandet mellan en amerikansk symmetriskt/linjärt förhållningssätt och al-Qaidas asymmetriska metoder?

Med stöd av de resultat mitt resonemang i analysens två första avsnitt kommer fram till, kan man säga att ur ett amerikanskt perspektiv använder sig al-Qaida av asymmetriska metoder och tillämpningar av dessa. Den amerikanska omvärldsuppfattningen och perspektivet är vidare i huvudsak linjärt, och med stora inslag av symmetriska metoder. Sammantaget skulle dessa resultat kunna åskådliggöras med enligt nedan utvecklade modell. Med stöd av denna modell avser jag att diskutera och utveckla ovanstående frågeställning.

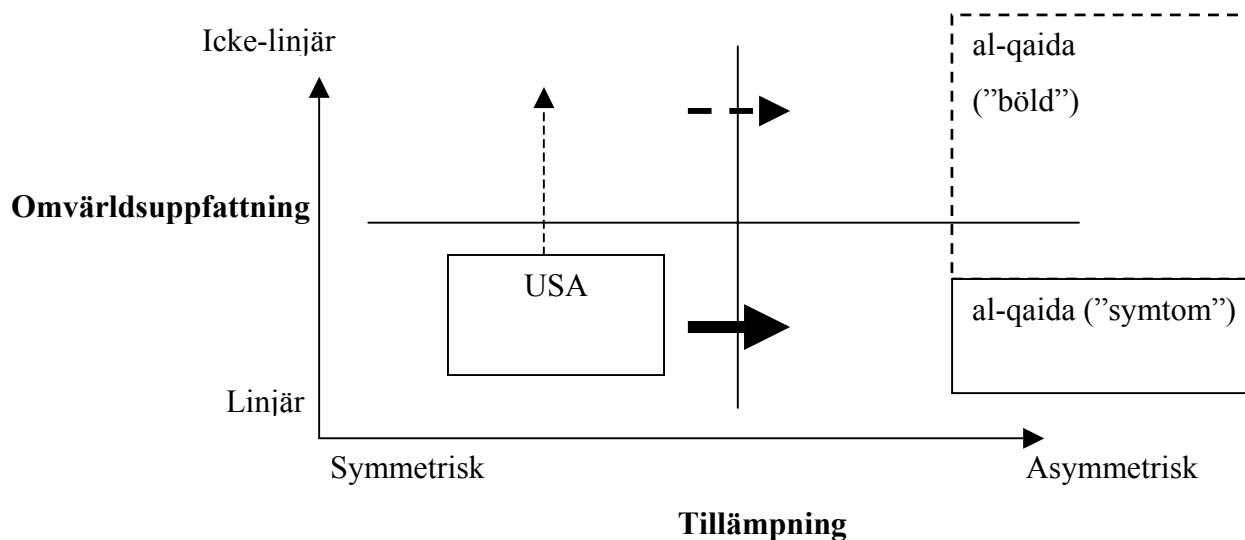

Diagram 4: Utveckling av diagram 3, författarens konstruktion.

En tolkning av modellen kan vara att eftersom det amerikanska perspektivet är linjärt så har man egentligen inte förmågan att anpassa sig och förstå var den egentliga viljan (”bölden”) finns, och har således inte möjlighet att åtgärda detta, än mindre ha förmåga att förutsäga al-Qaidas nästa drag. Utan USA fokuserar på det de ser, nämligen symtomet. Att åtgärda symtomet är också det som USA, i kraft av sitt linjära tänkande och sin överlägsna krigsmaskin, enbart *kan* göra någonting åt, vilket de förvisso är förhållandevis bra på. Men en ”klättring” längs efter x-axeln mot ett mer icke-linjärt perspektiv torde, ur ett amerikanskt perspektiv, medge en annan och större förståelsehorisont, och därmed också en bättre förmåga att anpassa sina medel och metoder (denna ”klättring” är ju en abstraktion, och har således med mentala föreställningar, nytänkande och anpassningsförmåga att göra).

Anthony Cordesman beskriver det på följande sätt: *“It [USA] needs to adapt and evolve its approach to the threat of covert attacks by state actors, their proxies, or independent extremists and terrorists, and developing contingency capabilities”*⁸⁹. Bruce Hoffman är inne på samma tankegång: *“Accordingly, for that reason alone, the events of September 11 argue for nothing less*

⁸⁹ Cordesman A, (2002), *Terrorism, Asymmetric Warfare And Weapons of Mass destruction*, USA: Praeger Publishers. s. 240.

than a re-configuration of both thinking about terrorism and of our national security architecture as well.”⁹⁰

Det vill säga att ”klättringen” (... *adapt and evolve ...*, ... *re-configuration of [both] thinking...*) i sig kanske genererar en helt annan mental beredskap och en utökad möjlighet att agera mot själva grogrunden för al-Qaidas verksamhet. Alltså, en ökad amerikansk utvidgning av den linjära/symmetriska fyrkanten mot den icke-linjära/symmetriska fyrkanten, det vill säga en förändrad, ökad omvärldsuppfattning, torde möjliggöra en utökad instrumentarsenal att spela på. Huruvida de amerikanska åtgärderna och responsen bör präglas av en mer asymmetrisk karaktär, är svårare att analysera och klarlägga. Den amerikanska metoden är i dagsläget i allt väsentligt präglad av symmetriska metoder. Inom den militära sektorn har förvisso användandet av bland annat specialförband inslag av asymmetrisk karaktär, men man förlitar sig i huvudsak på stora insatser av bland annat bombflyg och stora truppstyrkor.

Detta resonemang kan också hänföras till debatten om linjäritet och icke-linjäritet, där man ofta återfinner dikotomin maskin/organism, vilket också hänger tätt samman med begreppen teknologi/människa. Och som en symbol för det amerikanska linjära tänkandet och den likaså linjära maskinella responsen på attacken mot USS Cole torde President Clintons order om att skicka 80 Tomahawkrobotar, mot vad som antogs vara träningsläger för al-Qaida i Afghanistan och Sudan, vara. Alltså, teknologi och maskin kontra organism och människa. Dessa tankegångar kan vi, som jag tidigare varit inne på, också återfinna i det amerikanska kriget mot terrorismen i Afghanistan – bombmattor i syfte att nöta ut och förstöra al-Qaida, maskin och teknologi mot organism och människa.

Lisbeth Lindeborg⁹¹ tangerar detta resonemang när hon menar att orsaken till CIA's fiasko avseende 11 september är dennas så kallade dehumanisering.

⁹⁰ Testimony of Dr. Bruce Hoffman (Vice President, External Affairs, and Director, RAND Washington Office) Before the Subcommittee on Terrorism and Homeland Security House Permanent Select Committee on Intelligence, US House of Representatives, September 26, www.rand.org/publications/CT/CT182/CT182.pdf+Dr+Bruce+Hoffman&hl=sv020404,kl1000

⁹¹ Lindeborg, Lisbeth (26 november, 2001), *Asymmetriska konflikter kräver nya dialogformer*, Svenska Dagbladet, s.7.

Det vill säga i stället för att satsa på den mänskliga faktorn, har man enbart förlitat sig på tekniska metoder, vilket också har ett kommersiellt moment i sig (dyra satellitsystem ger arbetstillfällen etc.). Denna avhumanisering, till förmån för tekniken, kan således sättas in i metaforcontexten maskin/organism – teknologi/människa, vilket också är ett exempel på hur det linjära tänkandet kan ta sig uttryck, och som sedan är upphov till de problem vi nu kan se USA har i sitt krig mot terrorismen.

Ett annat exempel på svårigheter för den amerikanska administrationen att anpassa sig efter ny input, som också skymtar fram i Lindeborgs resonemang, är den amerikanska underrättelsetjänsten som inte reagerade tillräckligt snabbt på det ändrade geopolitiska läget efter Sovjetunionens fall. *"Government bureaucracies were slow to react to the sudden shift in the geopolitical landscape. Consequently the intelligence community still had a cold-war mindset and was not prepared for what happened on September 11."*⁹²

Detta kan med ett Beckermanskt resonemang tolkas som att det amerikanska underrättelsesamhället, trots ett radikalt ändrat omvärldsläge - input, inte kunde anpassa sig, utan stannade kvar i ett monostabilt tillstånd (motsvarande resonemang för ju Beckerman om den amerikanska flygvapendoktrinen).

I US National Defense University's Institute for National Strategic Studies "Strategic Assessment", 1998 framgår följande resonemang: *"Put simply, asymmetric threat's or techniques are a version of not 'fighting fair', which can include the use of surprise in all its operational and strategic dimensions and the use of weapons in ways unplanned by the United States. Not fighting fair also includes the prospect of an opponent designing a strategy that fundamentally alters the terrain on which a conflict is fought."*⁹³

Det torde således finnas en amerikansk uppfattning att krig och krigföring på något sätt bygger på så kallat rent spel. Detta är förmodligen en djupt rotad kulturell värdering, som i allt väsentligt troligen grundar sig på ett västligt de-

⁹² Roger Jones (fysiker och dataforskare, Los Alamos National Laboratory, 1980-1997). Ur Discover, Vol 23, No 2 (Feb 2002), *The Science of Surprise*, www.discover.com/feb_02/featsurprise.html 020420, kl 1900.

⁹³ <http://www.ndu.edu/inss/sa98/sa98ch11.html>. 020328, kl 1130.

mokratibegrepp (som för att alludera inledningscitaten har sin grund i den grekiska antika filosofin), där bland annat juridiken och kristendomen utgör grundpelare. Det vill säga att terrorismen opererar utanför den amerikanska legitima sfären, och därmed också radikalt ändrar den terräng, eller det anpassningslandskap, som aktörerna al-Qaida och USA befinner sig i. I och med att USA inte kunde förhindra de tre attackerna jag studerat kan man också konstatera att al-Qaida opererar innanför den amerikanska OODA-Loopen.

Man torde således kunna konstatera att de svårigheter, som den amerikanska administrationen (inklusive dess militära instrument) har i dess kamp mot al-Qaidas asymmetriska krigföring, som i någon mening bygger på maximen att al-Qaida kan inte vinna en konventionell kamp mot Amerika, men Amerika kan inte heller besegra al-Qaida med konventionella metoder, handlar om flera olika saker, och återfinns på flera olika nivåer i den amerikanska administrationen, men även i det amerikanska samhället i sig. Men de flesta av dessa faktorer torde kunna återkopplas till de faktorer som Beckerman redogör för i Orientation-fasen i Boyds OODA-Loop. Det vill säga kulturella traditioner, ny information, tidigare erfarenheter och hur dessa slutligen analyseras och syntetiseras. Alltså, den process som styr vilken grad av omvärldsuppfattning USA besitter. De tre faktorerna hänger ihop och påverkar varandra när analys och syntes ska göras. Det torde således vara sannolikt att de svårigheter som återfinns hos en linjärt tänkande aktör som möter en motståndare som använder asymmetriska metoder handlar om kulturella traditioner, tidigare erfarenheter och hur ny information värderas samt hur dessa interagerar med varandra. Det verkar som om en mer reflexiv hållning till dessa faktorer, och den process de utgör grunden till, medför en utökad förståelsehorisont och en breddad omvärldsuppfattning, vilket i sin tur torde underlätta en "klättring" uppåt längs y-axeln i modellen.

5. Sammanfattande slutsatser

De slutsatser som jag kommer fram till i min empiriska analys underbygger i huvudsak det antagande jag hade innan, det vill säga att al-Qaidas metoder i allt väsentligt är asymmetriska, och det amerikanska tänkesättet i huvudsak präglas av ett linjärt tänkande.

Slutsatserna och tillika svaret på min första frågeställning; ① *På vilket sätt kan attackerna betraktas som asymmetrisk krigföring?* bygger i huvudsak på att attackerna och al-Qaidas verksamhet överrensstämmer med Metz/Johnson's resonemang kring de fem asymmetriska formerna, nämligen följande där jag kort nämner de huvudsakliga slutsatserna:

- (1) asymmetrisk metod: användandet av självmordsbombare, möjlighet att med bil, båt och flyg slå till på tre kontinenter.
- (2) asymmetrisk teknologi: al-Qaida lyckas, trots den enorma teknologiska överlägsenheten USA besitter, genomföra sina attacker. Dessutom med ganska primitiva medel såsom bland annat kniv och sprängmedel.
- (3) asymmetrisk vilja och moral: viljan att ta sina egna liv, vilket i grunden strider mot en västerländsk normativ (symmetriska) moral.
- (4) asymmetrisk organisation: al-Qaidas organisation (nätverk av nätverk) har visat sig vara mycket stryktåligt, och skiljer sig markant från amerikanska och västerländska hierarkiska organisationer.
- (5) asymmetrisk uthållighet och tålamod: al-Qaida bestämmer själv tid och plats för attackerna. USA vill utkämpa korta krig och vill minimera faktorer som osäkerhet och komplexitet, vilket medför att uthållighet och tålamod från al-Qaidas sida också medför ett psykologiskt övertag.

Men vad avser al-Qaidas asymmetriska krigföring är det också viktigt att komma ihåg att detta sker som en konsekvens av att utnyttja begränsningarna i ett västerländskt synsätt. Som jag varit inne på tidigare kan inte asymmetri existera utan symmetri, och det är utifrån denna västerländska förväntan, att en motståndare också "bör" förhålla sig till krigföring på samma sätt som dem, som medför att en motståndare som inte använder dessa västerländska (amerikanska) metoder etiketteras som en asymmetrisk dito.

I slutsatser och tillika svar på frågeställning nummer två; ② *På vilket sätt kan man tolka amerikanska myndigheters utvärderingar och respons till ovanstående attacker som ett utslag av en linjär omvärldsuppfattning?* finner jag att dessa i allt väsentligt berör den vilja eller uppfattning, som genomsyrar rapporterna. Det vill säga att problem (problem ska här ses som den verksamhet och attacker al-Qaida utför) löses genom att lägga mer pengar på problemet, ändra eller utöka organisationsstrukturer, se till att information på ett bättre sätt flödar uppifrån och ned, förlita sig till teknologi och maskiner, som en huvudsaklig del i problemlösningen samt den amerikanska faiblesen för snabba, ofta militära lösningar på ett problem. Dessa reduktionistiska tankegångar präglas, per definition, av ett i mångt och mycket linjärt tänkande, där bland annat den amerikanska teknologiska överlägsenheten ibland kan ses som ett ok, vilket mer eller mindre tvingar amerikanerna att betrakta omvärlden ur ett linjärt perspektiv.

Slutsatser och tillika svar på den tredje frågeställningen; ③ *Vilka svårigheter återfinns i förhållandet mellan en amerikansk symmetrisk/linjärt förhållningssätt kontra al-Qaidas asymmetriska metoder?* handlar sannolikt, som jag har tolkat det, om den amerikanska ovilligheten att acceptera osäkerhet, över-skådlighet och komplexitet. Detta torde bland annat medföra att den amerikanska vandringen i anpassningslandskapet präglas av rigiditet och monostabilitet, som i sin tur medför att man aldrig hinner ”ikapp” al-Qaida (OODA-Loopen). Man kommer så att säga alltid för sent, och när man väl ”anländer” är förmågan till att rätt diagnostisera och anpassa sig till omvärlden och händelsen (attackerna) begränsad, vilket i allt väsentligt beror på ett linjärt tänkande, och dito omvärldsuppfattning. Denna begränsade omvärldsuppfattning torde dessutom emanera från och grunda sig i de faktorer som Beckerman omfattar i Orientation-fasen i OODA-Loopen, det vill säga kulturella traditioner, tidigare erfarenhet, värdering av ny information och hur dessa tillsammans påverkar analys och syntes, och slutligen vilka beslut, eller tillstånd man väljer.

6. Sammanfattning

Huvudanledningen till att jag började intresserade mig för detta ämne var egentligen den chockartade upplevelsen att se de två tvillingtornen i New York störta samman den 11 september 2001.

Hur kunde man från amerikanskt håll förbise en hotbild av det slag som materialiserades denna höstdag? Huvudsyftet med denna uppsats har således varit att försöka åskådliggöra de svårigheter som uppstår när en amerikanskt linjär omvärldsuppfattning möter en motståndare som använder asymmetriska metoder. Utöver detta har uppsatsen haft två delsyften, nämligen att undersöka på vilket sätt al-Qaidas krigföring kan kallas asymmetrisk, samt att ta reda på om det amerikanska tänkesättet och de åtgärder de vidtar visavi al-Qaidas under 1990-talet i allt väsentligt bygger på en linjär omvärldsuppfattning. För att uppfylla uppsatsens syften har jag haft följande tre frågeställningar:

1. På vilket sätt kan attackerna mot de amerikanska ambassaderna i Kenya (Nairobi) och Tanzania (Dar el Salaam) 1998, USS Cole (Aden, Jemen) 2000 och attacken den 11 september (New York och Washington) 2001 betraktas som asymmetrisk krigföring?
2. På vilket sätt kan man tolka amerikanska myndigheters utvärderingar och respons till ovanstående attacker som ett utslag av en linjär omvärldsuppfattning?
3. Vilka svårigheter återfinns i förhållandet mellan en amerikansk symmetrisk/linjärt förhållningssätt kontra al-Qaidas asymmetriska metoder?

Mitt huvudmaterial har bestått av officiella dokument från den amerikanska administrationen, bland annat åtalet mot Usama bin Laden samt de rapporter som efter respektive attack lades fram. Dessutom har jag genom en kvalitativ bedömning av olika källor för att sälla fram det deskriptiva avsnittet om al-Qaida och dess organisation, mål, medel och metoder. Teoridelen består huvudsakligen av två delar; symmetri/asymmetri teori och linjär/icke-linjär teori. För den förra har jag i allt väsentligt lutat mig mot Metz/Johnson och deras begreppsbestämning av asymmetri, och i den senare linjära/icke-linjära teoride-

len har jag använt mig av Linda Beckerman och hennes teori om den icke-linjära dynamiken i krigföring.

Den empiriska undersökningen har genomförts som tre fallstudier av respektive attack. I denna har jag kort beskrivit bakgrunden till varje attack för att sedan redogöra för respektive rapport som lades fram efter attackerna. I analysdelen har sedan de två teorierna (symmetri/asymmetri och linjär/icke-linjär) utgjort ett raster, mot vilka jag diskuterar det jag har fått fram i den empiriska undersökningen. Vidare är underrubrikerna i analysdelen samma som mina frågeställningar, varvid de två första är kopplade till respektive teori, och den sista utgör en syntes mellan slutsatserna på de båda första frågeställningarna. För att åskådliggöra diskussionen och analysen under den sista frågeställningen använder jag en fyrfältsmodell till min hjälp. För att hitta samband och överensstämmelser bygger tolkningen av de rapporter som lades fram efter respektive attack på en kvalitativ textanalys.

Slutsatsen och svaret på den första frågeställningen visar att al-Qaida i de tre attackerna uppfyller de kriterier som beskrivs av Yoram Schweitzer och de fem olika former av asymmetri som beskrivs av Metz/Johnson. Svaret på den andra frågeställningen visar att det finns kopplingar mellan Linda Beckermans teori om linjäritet/icke-linjäritet och de rapporter som den amerikanska administrationen utförde efter respektive attack, och att således går att tolka det amerikanska tänkesättet i huvudsak som linjärt.

I svaret på den tredje och sista frågeställningen framkommer det vilka svårigheter som uppkommer i förhållandet mellan ett linjärt tänkande och asymmetriska metoder. Svårigheterna kan beskrivas som att USA hela tiden kommer i efterhand och aldrig kan nå innanför al-Qaidas OODA-Loop, och omvänt al-Qaida ligger ett steg före och därmed innanför den amerikanska beslutscykeln. Vidare opererar al-Qaida utanför den legitima västerländska sfären vilket medför stora problem för amerikanska motåtgärder. Vidare torde dessa svårigheter emana ur de faktorer som beskrivs av Beckerman i Orientation-fasen i Boyds OODA-Loop. Det vill säga kulturella traditioner, tidigare erfarenheter och värdering av ny information (input).

Slutsatserna under respektive frågeställningar summeras avslutningsvis i en sammanfattande slutsats, som följs av en sammanfattning av uppsatsen. Uppsatsen avslutas med en avslutande diskussion där jag med resonemanget under den tredje frågeställningen som grund, i en mer övergripande och hypotetisk diskussion försöker resonera kring hur och med vilka medel Amerika ska kunna bekämpa den internationella terrorismen, såsom exempelvis al-Qaida.

7. Avslutande diskussion

Denna avslutande diskussion kan anses utgöra en förlängning av den analys som genomfördes i sista avsnittet under kapitel 3, och har också denna som ett avstamp. Jag kommer i det följande att föra en mer hypotetisk diskussion om hur framtiden kan tänkas se ut för Amerika och dess krig mot terrorismen. Hur kan man då se på den amerikanska responsen och dess krig mot terrorismen i framtiden? Kan USA med nuvarande strategi lyckas med att slå ut terroristnätverket al-Qaida med Usama bin Laden i spetsen?

Efter att ha iakttagit den amerikanske responsen och kriget mot terrorismen i cirka sju månader kan man konstatera att de amerikanska åtgärderna sammantaget fortfarande endast angriper symptomen på terrorismen inte cancerbölden i sig. Huvudmålet för al-Qaida med attacken den 11 september var troligen inte att få så stor fysisk ödeläggelse som möjligt, utan istället att generera en så stor psykologisk effekt som möjligt, vilket uppenbarligen lyckades. Däremot verkar det amerikanska responsen vara inriktat mot just en fysisk och beräkningsbar ödeläggelse (bombattor, antal döda eller tillfångatagna al-Qaida medlemmar, strypta pengaflöden etc.), vilket således också grundar sig på ett reduktionistiskt linjärt tänkande utfört med symmetriska metoder. Det vill säga att, och jag tror kanske Clausewitz skulle hålla med mig, trots detta kommer USA ändå inte åt al-Qaidas egentliga vilja, vilket är fundamentet och drivkraften bakom deras attacker. Men att komma åt al-Qaidas vilja är inte helt oproblematiskt. För det första måste begreppet vilja definieras och om möjligt lokaliseras i både tid och rum. Det torde i detta sammanhang vara intressant att vidare försöka undersöka vad egentligen al-Qaidas vilja består av och emanerar ifrån. Vidare går det en skarp kulturell skiljelinje mellan det amerikanska tän-

kesättet och al-Qaidas (egentligen mellan det västerländska och andra tänkesätt). Denna skiljelinje omfattar bland annat religion, seder och bruk, politik, ja i princip allt som har med samhällsfaktorer att göra. Men den kanske främsta skillnaden ligger i språket. Det är ju via språket som vi kan förklara, förstå och föra dialog. Och ytterst handlar det ju faktiskt i någon mening om empati, det vill säga att kunna sätta sig in i andra människors tillvaro och problem. Även om vi i väst tycker att det är fullkomligt irrationellt att flyga flygplan in i World Trade Center, eller för den delen utföra terroråd över huvudtaget, tror jag USA och väst måste förstå att detta inte sker utan någon anledning. Även om man självklart ska fördöma alla typer av brottsliga handlingar, finns det trots allt en orsak till al-Qaidas terroråd. Och det torde vara här, förutom de många gånger berättigande militära, ekonomiska och politiska åtgärder som USA vidtar, USA måste börja leta. Alltså, en större insikt i de beståndsdelar som utgör orientation i Boyds OODA-Loop, skulle medföra en större förmåga till att kunna anpassa sig till dels oväntade händelseutvecklingar, dels att via en ökad förmåga att bättre diagnostisera problembilden kunna vidta rätt åtgärder. Detta innebär också att det amerikanska tänkesättet i ännu högre grad måste "tåla" osäkerheter och acceptera att komplicerade förlopp och processer är komplicerade. Den amerikanska linjära strävan att förenkla (reducera) och snabbt lösa problem (terrorism), ofta med militära medel medför bara kortsiktiga, men inte genomgripande, vinster, och medför bara att det anpassningsberg man tror sig vara på i själva verket bara är en chimär. Ty denna har sedan länge plattats ut av den anpassning al-Qaida har åstadkommit. Avslutningsvis tror jag att man kan konstatera att för USA att "vinna" kriget mot terrorismen krävs det en mix av olika åtgärder och metoder, som både verkar på kort och lång sikt. Likartade tankar är också Lindeborg inne på:

"Uppenbart är att det inte finns några givna konstanter, än mindre någon givna strategi att ta till i asymmetriska konflikter. Istället krävs lika många olika

strategier som det finns konflikter. I det pågående kriget måste såväl en kortfristig militär som långsiktig politisk strategi utarbetas.”⁹⁴

Bland annat torde den amerikanska administrationen behöva bygga in kritiska röster (djävulens advokat) i planering och diskussioner, mer än de tidigare kanske gjort. Huruvida dessa kritiska röster redan är inkorporerade i processen, och i så fall vilken hänsyn har tagits till detta, kan vara ytterligare ett problemområde att undersöka. USA vidare bör också se på sig själv i ett något mer kontextuellt perspektiv, det vill säga att USA bör kunna vidga sin förståelsehorisont som möjliggör ett mer reflexivt tänkesätt. Med andra ord en strävan att bättre kunna diagnostisera ny input och därmed öka förmågan till anpassning, vilket samtidigt skulle möjliggöra en ”klättring” uppåt längs den linjära/icke-linjära axeln i den fyrfältsmodell jag tidigare har diskuterat. Sammantaget skulle detta ge en helt annan och bättre anpassad ”vandring” i det Beckermanska anpassningslandskapet, vilket torde resultera i en förbättrad omvärldsuppfattning som då också medger att USA kan använda alla de medel och metoder, på både kort och lång sikt, som krävs för att överhuvudtaget kunna vinna detta krig. Detta skulle också, enligt min mening, innebära att USA måste ta ett större ansvar för såväl Israel-Palestina frågan, som ett större ekonomiskt åtagande i tredje världen för att på sikt ta bort den eventuella grogrund för terrorism som en utebliven höjning av välståndet skulle kunna vara.

⁹⁴ Lindeborg, Lisbeth (26 november, 2001), *Asymmetriska konflikter kräver nya dialogformer*, Svenska Dagbladet, s.7.

8. Käll- och litteraturförteckning

8.1 Bearbetningar

- Alexander Y, Hoenig M, (2001), *Superterrorism*, USA: Transnational Publishers Inc.
- Alexander, Yonah och Swetnam, Michael, S. (2001), *Usama bin Laddens al-Qaida: Profile of a Terrorist Network*, Ardsley, NY, USA: Transnational Publishers Inc.
- Andersson, H (1994), *Vetenskapsteori och metodlära*, Lund: Studentlitteratur.
- Beckerman, Linda P (1999). *The Non – Linear Dynamics of War*, Orlando, USA: Science Applications International Corporation.
- Bibeln (1943): *Första Samuelsboken, kapitel 17*. Stockholm: Svenska tryckeriaktiebolaget.
- Boyd, John R (1987), *A Discourse on Winning and Losing*, Quantico, VA, USA: Private Collections, Master copy in Library at Marine Corps University.
- Burns, T och Stalker G. M (1961), *The Management of Innovation*, London: Tavistock.
- Cordesman A, (2002), *Terrorism, Asymmetric Warfare And Weapons of Mass destruction*, USA: Praeger Publishers.
- Forsvarets Fellesoperative Doktrine Del A – Grunnlag 1 ed (feb 2000), Norge: Forsvarets overkommando.
- Lesser, I, Hoffman. B, Arquilla. J, Ronfeldt. D, Zanini. M. C (1999). *Countering the new terrorism*, Santa Monica, CA, USA: RAND.
- Lind, William S. (1985), *Manoeuvre Warfare Handbook*, Boulder, Colorado, USA: Westview Press.
- Lindeberg Lisbeth (26/11, 2001), *Asymmetriska konflikter kräver nya dialogformer*. Svenska Dagbladet.
- Merriam, Sharan B, (1994), *Fallstudien som forskningsmetod*, Lund: Studentlitteratur.

- Metz Steven, Johnson v. Douglas (Jan 2001), *Asymmetry, and U.S. Military Strategy: Definition, Background and Strategic Concepts*, Pennsylvania, USA: Strategic Studies.
- Norell, Magnus (Framsyn, 1-2002), *Färre – men värre*, Stockholm: FOI
- Reeve, Simon (1999), *The New Jackals: Ramzi Yousef, Osama Bin Laden*, Boston: Northeastern University Press, Frontline
- Schweitzer Yoram, An International Conference (2001), *Countering Suicide Terrorism*, Herzliya, Israel: The international Policy Institute for Counter terrorism at the Interdisciplinary Center.
- Tjöstheim I, Innset B, Haanberg J, Håvdall H, (2001), *Introduksjon til Nettverksbasert Forsvar*, Norge: Forsvarets Stabsskole.
- Sun Tzu (1971), *The Art of War*, London: Oxford University Press.

8.2 Primärkällor

Third Annual Report to the President and the Congress of the Advisory Panel to Assess Domestic Response Capabilities for Terrorism Involving Weapons of Mass Destruction, III, (Dedicated to Ray Downey) (15 dec 2001). s. 51. <http://www.rand.org/nsrd/terrpanel/> 020324, kl 1800.

Report of the House Armed Services Committee Staff, (May 2001), *The Investigation into the attack on the U.S.S Cole* [acontheU.S.S.Cole](http://www.house.gov/hasc/Publications/107thCongress/colereport.PDF), s.1. www.house.gov/hasc/Publications/107thCongress/colereport.PDF

United States versus Usama Bin Laden et al. <http://www.fbi.gov/majcases/estafrica/summary.htm>. (Indictment pdf) 020213, kl 1130

The State Department (1999) Report of the Accountability Review Boards – Bombings of the U S Embassies in Nairobi, Kenya and Dar es Salaam, Tanzania on August 7, 1998, http://www.state.gov/www/regions/africa/accountability_report.html. 020212, kl 1230.

8.3 Internetkällor

Aftonbladet:	http://www.aftonbladet.se
Center for Non-Proliferation Studies:	http://www.cns.miis.edu
Counter-Terrorism:	http://www.ict.org.il
Discover Magazine:	www.discover.com
EBSCO Host	http://ehostvgw2.epnet.com
Federal Bureau of Investigation:	http://www.fbi.gov
International Policy Institute for National Defense University:	http://www.ndu.edu
Nationalencyklopedin:	http://www.ne.se
Public Broadcasting Service:	http://www.pbs.org
RAND:	http://www.rand.org
Santa Fe Institute:	www.santafe.edu
Strategic Forecasting:	http://www.stratfor.com
Totalförsvarets Forskningsinstitut:	http://www.foi.se
U.S Department of Justice:	http://www.usdoj.gov
U.S Department of State:	http://www.state.gov
U.S House of Representatives:	www.house.gov
Washington Post:	http://www.washingtonpost.com
Web Panache:	http://www.webpan.com

Abstract

USA versus al-Qaida - An essay on the ability of linear thinking to fight against asymmetric methods

The aim of this essay has been to investigate in what way attacks made by al-Qaida are assignable to what is called asymmetric warfare, and in what way you can interpret the American administration's response and actions to those attacks as a result of linear thinking. Furthermore I want to analyse what difficulties that may appear in the relationship between linear thinking and asymmetric methods. To support and fulfil this aim I shall investigate three attacks committed by al-Qaida, these are: the bombing of the American embassies in Africa in 1998, the attack on USS *Cole* in 2000 and the attacks on 11 September 2001, and the subsequent reports made from institutions in the American administration. To interpret and fulfil the purpose of the essay I use Linda Beckerman's theory about the non linear dynamics of war, and Steven Metz's and Douglas Johnson's definition and theory of asymmetric forms and dimensions. One conclusion is that the United States must improve their ability to identify the world around them and consequently improve their adaptability. In order to do this they have to broaden their horizon of comprehension and thus be better prepared for unexpected developments of events which would improve the possibility of taking the right action in both short and long term perspectives.

Keywords

Terrorism, al-Qaida, Usama bin Laden, asymmetric, symmetric, linear, non-linear, 11 September, USS *Cole*, American Embassy